

Zdravotně
sociální fakulta
Faculty of Health
and Social Sciences

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Rodina v jednotlivých fázích rozvodu

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Studijní program:

SOCIÁLNÍ PRÁCE

Autor: Štěpánka Pomejová

Vedoucí práce: Mgr. Ing. Renata Švestková, Ph.D.

České Budějovice 2023

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci na téma Rodina v jednotlivých fázích rozvodu jsem vypracovala samostatně, s použitím pramenů a literatury v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby bakalářské práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 20.07.2023

.....

Štěpánka Pomejová

Poděkování

Ráda bych poděkovala Mgr. Ing. Renatě Švestkové, Ph.D., za odborné vedení této bakalářské práce, za cenné rady, připomínky, trpělivost a čas, který mi věnovala. Taktéž bych ráda poděkovala všem informantům, kteří se podíleli na mém výzkumu. Dále rovněž děkuji své rodině, která mi pomáhala a byla mou oporou po celou dobu studia.

Rodina v jednotlivých fázích rozvodu

Abstrakt

Tato bakalářská práce se zabývá aktuálním tématem, a to rodinami s dětmi v souvislosti s rozvodem. Cílem práce je zjistit sociální situaci bezprostředně po rozvodu.

Práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. V teoretické části se zabývám pojmem rodina, jejími základními funkcemi a typologií rodin. Ve druhé kapitole se zaměřuji na rozvod, jeho fáze a také jeho prediktory. Ve třetí kapitole popisuji sociální práci s rodinou v jednotlivých fázích rozvodu a služby, které lze v této situaci využít. V neposlední řadě se zde také bavíme o tom, jakým způsobem mohou být děti zasaženy rozvodem.

Praktická část zahrnuje výzkum, zaměřený na jednotlivé sociální situace rodin v souvislosti s rozvodem a využití odborné pomoci. Výzkum byl realizován pomocí kvalitativního výzkumu a k jeho analýze bylo použito otevřené kódování na základě uskutečněného rozhovoru. Pro výzkum byla vybrána metoda polostrukturovaného rozhovoru. Ten byl sestaven na základě odborných poznatků zakotvených v teoretické části. Výzkumný soubor tvořili rodiče nacházející se v situaci bezprostředně po rozvodu.

Na základě provedeného výzkumu byly zodpovězeny výzkumné otázky a byl naplněn cíl práce. Z analýzy a interpretace dat se dozvídáme, že situace každého jednotlivce je velice individuální, ale že sociální situace každého jednotlivce byla rozvodem ovlivněna a každý využil odbornou pomoc v souvislosti s rozvodem.

Klíčová slova

Rodina; rozvod; fáze rozvodu; prediktory rozvodu; sociální služby

Family in Individual Stages of Divorce

Abstract

The thesis deals with the current topic of families with children in the context of divorce. The objective of the thesis is to determine the social situation immediately after divorce.

The thesis is divided into theoretical and practical parts. In the theoretical part I deal with the concept of family, its basic functions and typology of families. In the second chapter I focus on divorce, its phases and its predictors. In the third chapter, I describe social work with families in different phases of divorce and the services that can be utilized in this situation. Last but not least, we also discuss how children can be affected by divorce.

The practical part includes research focused on the individual social situations of families in relation to divorce and the utilization of professional assistance. The research was realized using qualitative research methods and open coding of the conducted interview was used for the analysis. The semi-structured interview method was chosen for this research. The interview was built based on the professional knowledge presented in the theoretical part. The research sample consisted of parents who were in the situation immediately after divorce.

Based on the conducted research, the research questions were answered, and the objective of the thesis was fulfilled. From the analysis and interpretation of the data, it was found out that situation of every individual is highly distinctive, but the social situation of each individual was influenced by the divorce, and everyone sought professional assistance in relation to the divorce.

Key words

Family; divorce; phases of divorce; predictors of divorce; social services

Obsah

Úvod.....	7
1 Rodina.....	9
1.1 Funkce rodiny.....	10
1.2 Typologie rodin.....	13
2 Rozvod.....	14
2.1 Typy rozvodů.....	14
2.2 Fáze rozvodu.....	15
2.3 Prediktory rozvodu.....	16
3 Sociální práce s rodinou.....	19
3.1 Fáze před rozvodem.....	19
3.2 Rozvodová fáze.....	20
3.3 Fáze po rozvodu.....	21
4 Děti a rozvod.....	23
5 Cíl práce a výzkumné otázky.....	25
5.1 Cíl práce.....	25
5.2 Výzkumné otázky.....	25
6 Metodika.....	26
6.1 Strategie výzkumu.....	26
6.2 Výzkumný soubor.....	26
6.3 Proces sběru dat.....	27
6.4 Etika výzkumu.....	27
7 Výsledky.....	28
8 Diskuse.....	53
9 Závěr.....	56
10 Seznam literatury a zdrojů.....	58
11 Seznam obrázků a tabulek.....	63
12 Seznam příloh.....	64
13 Seznam zkratk.....	77

Úvod

Vybrala jsem si toto téma, protože se domnívám, že je velice aktuální. Problematika rozvodů a rozchodů je stále častější. Rodina je základním kamenem celé společnosti. V souvislosti s dnešními trendy se tradice rodiny mění. Vyskytují se páry, které nechtějí děti, mění se velikost rodiny, rodiče se věnují více profesnímu růstu, a přibývá i nesezdaných párů, jejichž rozpad je téměř totožný s rozvodem.

Rozvod je výsledkem zániku manželství. Rozvod se netýká jen rozvádějícího se páru, ale zasahuje také děti, které se musí s rozchodem rodičů vyrovnat, i pro ně se mění například bydliště, škola a okruh přátel. Omezuje se styk mezi oběma rodiči a nastavuje se způsob, jakým se budou stýkat. To může být pro dítě velice nepříjemná situace, kdy se musí stěhovat stále z místa na místo. Důležité je, aby si rodiče uvědomili, jaký vliv má celá situace na dítě, a nezapomínali na to, že i po rozvodu jsou stále rodiči. Oba rodiče by měli s dítětem o všem komunikovat úměrně jeho věku, brát ohledy na jeho pocity a potřeby.

Přestože rozvod obecně je dnes z právního hlediska poměrně snadno uskutečnitelný a je tolerován společností, představuje pro všechny zúčastněné strany velmi obtížnou situaci. Rozvodem samotným nic nekončí. Rodiče se zde potýkají se spoustou problémů, jako jsou například stěhování, změna okruhu přátel nebo i obtížná finanční situace. Jedinec se s touto situací vyrovnává velmi dlouho, může to trvat i několik let, než se s ní vyrovná.

Rozvod většinou nepřichází náhle, ale bývá následkem dlouhodobých problémů. Okamžik, kdy si začne jeden z partnerů uvědomovat, že něco není v pořádku a začne mít pocit nespokojenosti, to je fáze předrozvodová. Začíná zde přemýšlet o tom, jestli se jejich vztah dá ještě zachránit, anebo jestli bude pro oba lepší ho ukončit. Je těžké takové rozhodnutí učinit a pro druhého partnera je ještě těžší si tuto skutečnost připustit. Nejméně konfliktní je, pokud se oba z partnerů dohodnou na tom, že bude nejlepší manželství ukončit. Pokud jeden z partnerů s rozvodem nesouhlasí, nastává období plné rozporů. Mohou zde nastat neshody v péči o děti, ohledně bydlení, financí či majetku. Toto období je fáze rozvodová. Tu většinou ukončuje samotný rozvod. Nastává fáze, kdy si oba manželé musí zvyknout na svůj nový život a přizpůsobit se novým poměrům. Může to být pro ně nezřídka těžké. Mohou se dostat do špatné finanční situace, změní se okruh jejich přátel, taktéž skutečnost, že si bývalý partner našel novou lásku, může být zdrcující.

S touto porozvodovou etapou se ale může pojit i příznivější způsob života, pocity úlevy a štěstí.

Pomoc rodině v rozvodu nabízejí nejrůznější instituce. Ze zákona např. sociální pracovník OSPOD zastupuje nezletilé dítě při samotném rozvodu. Také zkoumá situaci obou rodičů, a to z hlediska péče o dítě. Další organizace, které rodině mohou pomoci (např. krizová centra, organizace zaměřené na sociální práci s rodinou) jak před rozvodem, během něj i po rozvodu, mají zejména význam v situaci, kdy si člověk nedokáže pomoci sám, vlastními silami.

Každý na rozvod nahlíží jiným způsobem, pro mě osobně je rozvod náročná fáze života, kterou nikdo nechce zažít. Hlavní je, aby se partneři dokázali domluvit, neškodili tím svému okolí, a zejména svým dětem.

1 Rodina

Při definování rodiny se můžeme opřít nejen o legislativu občanského zákoníku č. 89/2012 Sb., která říká, že rodina vzniká uzavřením manželství a jejím úkolem je vzájemná opora a pomoc, ale také výchova dětí. Její definici také uvádí celá řada odborníků. Významný český sociální pediatr Dunovský et al. (1999) rodinu chápou jako společenství založené na dobrovolném svazku muže a ženy a také na vztahu těchto dvou osob k dětem, které se v tomto společenství narodí, či si je tyto dvě osoby osvojí. Zde je nutné rozlišovat mezi pěstounstvím a adopcí. Podobným způsobem rodinu chápou i Kukla et al. (2016), kteří navíc zdůrazňují vnitřní i vnější vztahy tohoto uskupení.

Definice rodiny není přesně ukotvena ani v občanském zákoníku č. 89/2012 Sb., je zde roztržena do několika částí, a proto je obtížné, jak uvádí Kukla et al. (2016), ji definovat blíže. Protože náhledy na rodinu mohou být velice různorodé, a to nejen mezi odborníky, ale i ve společnosti. Šafránková (2019) rodinu chápe nejen jako malou, primární skupinu, ale také jako neformální skupinu lidí, která je významnou jednotkou lidské společnosti. Petrussek (2017) definuje neformální skupinu lidí jako malou skupinu osob, mezi nimiž jsou pevné vazby, nemají stanovené role chování ve skupině a navzájem si poskytují emocionální podporu a uspokojení, které vedou k silnějšímu poutu mezi nimi, aniž by byli spjati příbuzenskými vztahy. Novotná (2019) v této souvislosti uvádí, že vztahy, které nejsou spojené příbuzenstvím, dnes můžeme nazývat jako tzv. patchworkové rodiny. Rozpadů rodin přibývá, a tak se vytvářejí rodiny tvořené z předešlých vztahů, a zároveň i těch nových. Tato rodina může mít spoustu složitostí, spočívající například v komunikaci či funkčních vztazích mezi sebou.

Z pohledu Procházky (2012) je rodina definována jako společenství založené na příbuzenských vztazích, kdy rodiče by měli být odpovědní za výchovu svých dětí, kterým předávají své vzorce chování a další poznatky. Dítě tyto zkušenosti přejímá za vlastní, a učí se tak orientovat ve společenském prostředí. Pro rozvoj osobnosti dítěte je důležitý vztah rodičů. Dulan et al. (2022) uvádí, že pojetí rodiny se v každé zemi liší v souvislosti s kulturním a historickým vývojem. Dále autorka definuje rodinu jako sociální skupinu, která se skládá z dětí a rodičů a jedinec zde má své místo a pocit bezpečí, také uvádí, že každý člen má v rodině jedinečné prostředí.

Jestliže se budeme bavit o rodině jako o svazku dvou lidí, kteří spolu uzavírají manželství, pak zde můžeme narazit na dnešní problematiku, která se zvažuje po celém světě. Touto problematikou je uzavírání manželství lidí stejného pohlaví. K roku 2020 se

připisuje 30 zemí, ve kterých bylo povoleno uzavírat manželství lidem stejného pohlaví. Mezi tyto země patří například Kostarika, Irsko, Rakousko, Spojené státy americké, Finsko, Austrálie a další (Pew Research Center, 2023). U nás v České republice není uzákoněno, ale nahrazuje ho pojem registrované partnerství, které je zakotveno v zákoně č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů.

1.1 Funkce rodiny

Funkcemi rodiny se zabývá řada autorů, a to nejen z pohledu sociologie, ale také sociální pedagogiky či sociální práce. Fakt je, že každý z manželů by měl přispívat k uspokojování potřeb rodiny, a to nejen z hlediska majetkových plnění, ale také z hlediska péče o sebe a svoji rodinu, což je zakotveno i v občanském zákoníku č. 89/2012 Sb. Zde je také jasně stanoveno, že rodiče a dítě mají vůči sobě navzájem práva a povinnosti a rodiče mají významnou úlohu ve výchově dítěte, že se těchto práv a povinností nemůžou vzdát a jsou nezrušitelné.

Kraus (2010) ve své publikaci uvádí, že pro dítě je velice důležité, v jakém prostředí vyrůstá. Procházka (2012) se opírá o fakt, že aby rodina správně fungovala, měla by plnit alespoň základní funkce. Právě nedostatečné plnění těchto funkcí může způsobit rozpad rodiny. Přestože se některé funkce rodiny mění, rodina stále slouží jako velmi silná opora vůči veřejnému světu. Funkce rodiny jsou také upraveny v zákoně č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, který působí na děti v rodinách, jestliže jsou tyto funkce narušeny, dožaduje se jejich nápravy. Pokud rodina tyto funkce nedokáže naplnit, může zde být zabezpečena náhradní rodinná péče. Procházka (2012) dělí funkce rodiny na biologicko-reprodukční, sociálně-ekonomickou, výchovnou, emocionální, ochrannou a domestikální a rekreační. Všechny funkce se do určité míry propojují.

Biologicko-reprodukční funkce

Základem této funkce je reprodukce. Z dlouhodobého hlediska se porodnost odkládá. A to například z toho důvodu, kdy narození dítěte promění způsob života rodičů, například jejich způsob trávení volného času. Dalším důvodem mohou být finance či zásah do kariéry. V neposlední řadě sem patří i obavy o ohrožení stability vztahu. V současné době se ale objevují i páry, které děti nechtějí (Procházka, 2012). Kukla et al. (2016) dále uvádí, že tato funkce by neměla být určena pouze k reprodukci, ale také k potěšení a udržení zdravého vztahu.

Podobný názor má i Novák a Šmolka (2016), který zastává názor, že sex má značnou roli ve vztahu manželů a jejich nesoulad v této oblasti může přinést spoustu komplikací.

Kraus (2010) se opírá o názor, že tato funkce a s ní spojená reprodukce mají velký význam pro rozvoj společnosti, aby se vytvořila pevná základna.

Sociálně-ekonomická funkce

Rodina by měla být zajištěna jak po ekonomické stránce, tak i po stránce sociální. Všichni členové rodiny by měli mít naplněny své potřeby (Procházka, 2012). Rodina je pro společnost důležitým ekonomickým prvkem, je tvůrcem a zároveň spotřebitelem ekonomických hodnot. Poruchy této funkce výrazně ovlivňují život a kvalitu života členů rodiny. Nedostatek se může projevat v oblasti bydlení, výživy, vzdělávání, a dokonce i výskytem nemocí (Kraus, 2010). Zákon č. 89/ 2012 Sb., občanský zákoník, se opírá o fakt, že pokud mají manželé špatnou finanční situaci, nezbavuje je to povinnosti být si navzájem oporou, a i v případě opuštění rodiny se musí finančně podporovat. Matoušek et al. (2005) vidí ekonomickou funkci jako vzájemnou finanční podporu, například v situaci, kdy žena pečuje o jejich dítě, muž ekonomicky podporuje ženu nebo jeden druhého ekonomicky podporují při ztrátě práce. Hampolová et al. (2021) vnímá souvislost mezi reprodukční a sociálně-ekonomickou funkcí, kdy kvůli tomu, že manželé žijí v určité sociální a ekonomické nejistotě a soustředí se na svoje bydlení, finanční situaci a kariéru, se často odkládá reprodukční funkce.

Výchovná funkce

Výchova by měla být jedním z hlavních účelů rodiny. Výchova je záměrné a cílevědomé působení na dítě. Jde o předání svých vzorců chování, zkušeností a hodnot. Výchova může být v každé rodině odlišná, záleží například na rodičovské autoritě (Procházka, 2012). Je potřebné, abychom brali v potaz jedinečnost dítěte. Zásadní je také mít skutečný zájem o dítě a pečovat o něj. Je důležité si uvědomit, že prostředí, ve kterém žijeme, působí na naši osobnost (Kukla et al., 2016). Někteří rodiče spoléhají na to, že profesionální přístup učitelů ve školce či škole napraví jejich chyby při výchově, které jsou způsobeny nevhodnými styly výchovy, ale není tomu tak (Kraus, 2010). Občanský zákoník č. 89/2012 Sb. potvrzuje fakt, že rodiče mají právo na své děti aplikovat výchovná opatření a děti se musí těmito opatřeními řídit, dokud nejsou svéprávné. Avšak zároveň se výchova opírá o zákon č. 359/1999 Sb., který dítěti zajišťuje právo na řádnou výchovu, příznivý vývoj dítěte, a rodiče jsou odpovědní za jeho výchovu, pokud nejsou této odpovědnosti zbaveni.

Socializační funkce

Procházka (2012) tyto funkce definuje jako normy, hodnoty a pravidla chování, které si jedinec osvojuje v rodině a učí se je aplikovat v širší společnosti. Socializační funkce závisí i na ekonomických podmínkách rodiny. Zahrnuje také každodenní činnosti člověka a jeho kulturní vyžití. Karkashadze et al. (2023) uvádí, že rodina je nejdůležitějším sociálním činitelem a je důležité, aby rodina za socializaci přebírala veškerou zodpovědnost. Procházka (2012) se opírá o fakt, že je důležité vytvářet pestré prostředí, aby se jedinec mohl dále rozvíjet. Podstatné jsou také osoby, které se v životě jedince vyskytují, a klima v rodině. Socializační funkce nezávisí jen na tom, jak rodiče působí na dítě, ale také jak dítě působí na rodiče.

Emocionální funkce

Tato funkce je velice významná. Je důležité, aby dítě mělo pocit lásky, bezpečí a jistoty. Pokud dítě nemá uspokojenou tuto funkci, později má problém s tím, aby mělo lásku k sobě samému a nedokáže dát lásku ani druhým (tzv. deprivace syndrom). Nikdo jiný než rodina nedokáže poskytnout takové citové zázemí (Procházka, 2012). Matoušek et al. (2005) považuje za důležitou komunikaci, a to hlavně vytvoření si vlastního jazyka, který členy rodiny bude spojuvat.

Ochranná a domestikační funkce

Důležité je naplnění potřeb všech členů rodiny a zároveň vytvoření bezpečného prostředí. Jde i o zabezpečení rodiny například v případě stáří či nemoci. Domestikační funkce má za úkol vytvářet rodinné zázemí, kam se člen rodiny může obrátit vždy, když to bude potřebovat. Dává členům rodiny pocit, že někam patří (Procházka, 2012). Matoušek et al. (2005) také mluví o tom, že by si manželé měli vybudovat domov, který bude jen pro ně a bude zde bezpečný a chráněný před okolními vlivy.

Rekreační funkce

Tato funkce se objevila až později. Má velký význam, jakým způsobem členové rodiny tráví svůj volný čas (Procházka, 2012). Důležité je, aby rodina volný čas také společně (Kraus, 2010). S ohledem na to, jak dítě tráví svůj volný čas, se vytváří jeho osobnost. Vhodný způsob trávení volného času může být považován za prevenci rizikového chování. Mezi nevhodné způsoby trávení volného času patří například hraní počítačových her, trávení času na internetu, toulání se po ulicích a vyhledávání konfliktů nebo užívání alkoholu a drog (Procházka, 2012).

1.2 Typologie rodin

Dříve byl používán pojem rodinná diagnóza. Jedná se o snahu charakterizovat rodiny podle konkrétních znaků a kritérií a podle jejich klasifikace s nimi dále pracovat. Zaměřujeme se zde například na dominanci dospělých nebo celkový chod rodiny (Matoušek et al., 2008). Matoušek ve své publikaci uvádí typologie rodin podle Voilandové a Buella (1980) (viz tabulka 1).

Tabulka č. 1: Typologie rodin

Rodina	Charakteristika
<i>Perfekcionistické rodiny</i>	Oba rodiče tvrdě vyžadují plnění nastavených pravidel. Vyžadují úspěch za každé situace. Tyto rodiny většinou nepotřebují odbornou pomoc. Považují se za snadno ovlivnitelné ze strany sociálního pracovníka.
<i>Nepřiměřené rodiny</i>	Pokud se v této rodině vyskytne nějaký problém, spoléhají na pomoc ostatních. Je zde potlačena komunikace. Neumí plánovat a předvídat do budoucna. Mají potíže v ekonomickém hospodaření i ve výchově dětí.
<i>Egocentrické rodiny</i>	Tyto rodiny mají vyšší příjem, záleží jim hlavně na jejich prestiži. Jsou časově zaneprázdňené jejich profesním růstem. Vyskytují se často spory v rodině a je zde možnost výskytu násilí. U dětí dochází k psychickým obtížím a zanedbávání školní docházky. Při spolupráci s odborníky tyto rodiny většinou projevují nepřátelství vůči jinému členu rodiny.
<i>Asociální rodiny</i>	Vztahy v rodině nejsou pevné. Může zde docházet k delikventnímu chování. Děti nebývají plánované a může docházet ke zřeknutí se jich, k jejich zanedbávání či dokonce zneužívání. U rodičů se vyskytuje patologické chování, jako například závislost na drogách či alkoholu. Rodiče bývají nezaměstnaní a práci obvykle nepřikládají důležitost. Při práci sociálního pracovníka s rodinou by se měly dávat malé a reálné úkoly. U práce s těmito rodinami je prognóza nejasná.

Zdroj: Voilandová a Buell, 1980 in Matoušek, 2008

2 Rozvod

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, říká, že „*manželství může být rozvedeno, je-li soužití manželů hluboce, trvale a nenapravitelně rozvráceno a nelze očekávat jeho obnovení*“. Česká republika patří k zemím s nejvyšším výskytem rozvodů (Procházka, 2012). Zákon č. 89/2012 Sb. uvádí, že „*manželství je trvalý svazek muže a ženy vzniklý způsobem, který stanoví tento zákon. Hlavním účelem manželství je založení rodiny, řádná výchova dětí a vzájemná podpora a pomoc*“. Dříve podával žádost o rozvod jen jeden z manželů, ale nyní už existují i rozvody při vzájemné dohodě. Dnes je vysoká tolerance rozvodů, což může být jedním z důvodů, proč se manželství rozvádějí (Procházka, 2012). Ve více než polovině případů se rozvádějí manželství s nezletilými dětmi. Občanský zákoník č. 89/2012 Sb. také uvádí, že pokud by z důvodu rozvodu docházelo ke konfliktu mezi rodiči ohledně péče o dítě, pak zde vstupuje jako zástupce dítěte orgán sociálně-právní ochrany dětí podle zákona 359/1999 Sb., zákon o sociálně-právní ochraně dětí. Mansouri (2023) vnímá rozvod z pohledu rodičů jako vyčerpávající a únavný, spojený s potížemi, a to jak psychickými, tak i finančními, a kvůli těmto zkušenostem již nejsou schopni vybudovat si znovu rodinný život.

2.1 Typy rozvodů

Jedním z typů může být, pokud bylo manželství uzavřeno náhle a pod tlakem, například z důvodu těhotenství, a pokud zde není silná citová vazba. Dalším typem může být, pokud jsou manželé krátce v manželství a neuvědomují si, co všechno manželství obnáší. Nevládnou naplnit potřeby druhého a nevládnou tlak, který je na ně vyvíjen. Dalším typem může být, že se začnou projevovat některé rysy jednoho z partnerů, může jít například o alkoholismus, workoholismus, patologické hráčství nebo i násilné chování. Tyto rysy byly předtím přehlíženy nebo neuvědomovány. Druhý partner se začne stranit, nebo zde dochází ke konfliktům, což nakonec vede k rozvodu. Dalším důvodem rozvodu může být odchod dětí z domu, kdy manželé zjišťují, že byli rodiči, ale už ne partnery (tzv. syndrom prázdného hnízda) (Matoušek et al., 2015).

Dále se zde můžeme opírat o Občanský zákoník č. 89/2012 Sb., který říká, že máme tyto typy rozvodů: rozvod dohodou a rozvod sporný. Rozvod dohodou se uskutečňuje v případě, kdy s rozvodem souhlasí oba manželé. Podmínkou je, že manželství musí trvat nejméně jeden rok a oddělení manželů trvá déle než šest měsíců. Na druhé straně je zde rozvod sporný, kdy jeden z manželů se nechce rozvést, nebo manželé nejsou schopni se

společně domluvit jak ve věcech péče o děti, tak ohledně majetku. Zde v případě nezletilého dítěte zastupuje dítě kolizní opatrovník, jímž je orgán sociálně-právní ochrany dětí, který zde hájí zájem dítěte.

2.2 *Fáze rozvodu*

Rozvod obecně může mít několik fází. Můžeme je rozdělit na fázi před rozvodem, v průběhu rozvodu a v poslední řadě fázi po rozvodu. Tyto fáze se mohou vzájemně prolínat a navzájem na sebe působí (Matoušek et al., 2005).

Ten, kdo začíná jako první uvažovat o rozvodu, se začíná určitým způsobem distancovat od svého partnera a zároveň se emocionálně odpoutávat. Prvními ukazateli, kdy je rozvod ve vzduchu, bývají časté hádky. Manželé omezují osobní i intimní kontakt. Přestávají trávit společně volný čas. Snaží se určitými způsoby ještě svůj vztah zachránit, ale protože se snaží najít společnou cestu, se ukazuje, že manželství je v koncích (Matoušek et al., 2005). Podobný pohled na fázi před rozvodem mají také Šulová et al. (2011), kteří ve své publikaci uvádí, že tato fáze před rozvodem může trvat jeden až jeden a půl roku a manželé se dostávají buď do velkých konfliktů, anebo je jejich komunikace téměř nulová a přestávají si navzájem rozumět.

Matoušek et al. (2005) uvádí další fázi rozvodu. K této fázi dochází v okamžiku, kdy jeden nebo oba z manželů podají žádost o rozvod k soudu. Pokud by nastala situace, kdy oba manželé podají návrh o rozvod (tzv. souhlasný rozvod), musí zahrnovat dohody o jejich bydlení, majetku a popřípadě o poměru k nezletilým dětem a o výživném. U tradičního rozvodu se tyto věci projednávají u soudu. Zde se objevuje role sociálního pracovníka, který zde vykonává právní úkon v rámci zastoupení nezletilého dítěte. U rodičů poté dochází k projevům emocí, které jsou intenzivní. U mužů to mohou být úzkosti, deprese a agresivní chování. Oba z partnerů pak hledají útěchu a podporu u svých přátel a rodiny. Pokud byl rozvod překvapivý a náhlý, mohou na povrch vyplývat překvapivé a zarážející informace.

Fáze po rozvodu může být různá, záleží na tom, v jaké situaci se oba manželé ocitnou. Pokud si jeden z manželů musí hledat nové bydlení, je to pro něj velice náročná situace. Obvykle se snaží najít si nového partnera, a vytvořit si tak nové zázemí. Oba manželé mívají ekonomické potíže, ale i psychické. Vyrovnání se s rozvodem je velmi náročné a dlouhotrvající. Člověk si prochází různými psychickými fázemi, jako jsou například pocity vzteku, beznaděje, pochybování o sobě samém. Může nastat i situace, kdy jeden z manželů omezí sociální kontakty, anebo si naopak ihned najde jiného

partnera, i když to pro něj není vhodný partner. Emocionální stránka člověka po rozvodu je velice nestabilní. Jedinec si může pomáhat různými prostředky, jak svoje emoce zvládat, například přejídáním se, pitím alkoholu a užíváním léků. Doba, po kterou se člověk emocionálně vyrovnává s rozvodem, může trvat jeden až tři roky, ale někdy až do smrti (Matoušek et al., 2005).

2.3 Prediktory rozvodu

Možný (2008) ve své publikaci uvádí, že mezi nejčastější prediktory rozvodu patří socioekonomický status, věk vstupu do manželství, etnicita a rasa, děti, doba trvání manželství, náboženství, dědičnost rozvodovosti a pořadí manželství. Český statistický úřad v roce 2020 zaznamenal mezi nejčastějšími příčinami rozvodu neuvážený sňatek, alkoholismus, nevěru, nezáměr o rodinu, zlé nakládání nebo odsouzení za trestný čin, rozdílnost povah, zdravotní důvody, sexuální neshody, ostatní příčiny a příčiny, u kterých soud nezjistil zavinění. Dále také uvádí, že v roce 2020 bylo rozvedeno nejvíce manželství z důvodu rozdílu povah, názorů a zájmů. Možný (2008) se soustředí na rozvod z hlediska socioekonomického statusu. Pojednává o vzdělání, povolání, příjmu a nastolení rovnoprávnosti mezi mužem a ženou. Uvádí, že socioekonomický status může být jedním z faktorů, jež mohou rozvod zapříčinit. Dochází zde k tomu, že každý z manželů má své zaměstnání. Pokud žena přispívá do rodinného rozpočtu, manželství je stabilní, ale jestliže má žena vysoký příjem, přestává být závislá na příjmu manžela, a je tak nezávislejší, což může vést k rozvodu. Pokud ovšem má žena stejný nebo větší příjem nežli muž, manželství je zde křehčí.

Z hlediska vzdělání Pakosta (2008) uvádí, že u mužů s vyšším vzděláním je menší pravděpodobnost rozvodu, zatímco u mužů s nízkým vzděláním je vysoká pravděpodobnost rozvodu. U žen je nejvyšší rozvodovost, mají-li maturitu, pokud mají vysokoškolské vzdělání, rozvodovost klesá, u žen s nejnižším vzděláním je rozvodovost nejmenší. Rashid et al. (2022) poukazují na rozvodovost z hlediska vzdělání žen a uvádí, že odborníci se shodují na tom, že vzhledem k vyššímu vzdělání žen se zvyšuje i jejich samostatnost a informovanost, a proto dávají raději přednost rozvodu před nezdravým manželským vztahem.

Možný (2008) mluví o věku vstupu do manželství jako o dalším prediktoru rozvodu. Pokud sňatek nastane před 19. rokem života, je zde nejpravděpodobnější neúspěch manželství. Jeden z důvodů brzkého sňatku může být spojen právě s těhotenstvím, na kterém je toto manželství postaveno, a to vede k neúspěšnému manželství. Jedna z dalších

problematik brzkého sňatku je pozastavená nebo zastavená profesní příprava, což se pojí s ekonomickým statutem, o kterém jsem se již výše zmiňovala. Další problémy brzkého sňatku představují nevyzrálость obou partnerů a nereálná očekávání. Český statistický úřad (2019) zde ale uvádí, že v letech 2009–2019 se výrazně snížil počet rozvodů u osob mladších 30 let. Možný (2008) ovšem také uvádí, že mezi prediktory rozvodu náleží nejen nízká věková hranice, ale také vyšší. U žen ve 30 letech a u mužů ve 35 letech je také větší pravděpodobnost rozvodu z důvodu nezávislého života, na který jsou zvyklí. Český statistický úřad (2019) uvádí, že nejvyšší intenzita rozvodovosti je ve věku 40–49 let. Crowley (2019) mluví o častém rozvodu ve Spojených státech u lidí nad 50 let (tzv. šedý rozvod). Dědičnost rozvodovosti může být ovlivněna věkem rozvodu rodičů. Pokud dítě pochází z rozvedeného manželství, existuje tady větší pravděpodobnost i vlastního rozvodu. Může zde nicméně působit faktor, kdy se manželství udržuje jen kvůli dětem, a manželský svazek není šťastný (Možný, 2008). Český statický úřad (2019) uvádí, že v rozvedených manželstvích bylo 59 % nezletilých dětí.

Etnicita a rasa jsou prediktorem rozvodu spíše ve Spojených státech. U nás v České republice se jedná o menšiny Romů, Číňanů či Vietnamců. Zde může být problém z hlediska rozdílnosti chování a kultury. Mezi další prediktory patří děti. Výzkumy dokazují, že děti udržují manželství pohromadě a že manželství, ve kterém nejsou děti, se snáze rozvádějí. Náboženství je také jedním z ukazatelů, které mají vliv na stabilitu manželství (Možný, 2008).

Délka trvání manželství také ovlivňuje rozvodovost (Možný, 2008). Manželství se nejčastěji rozvádějí mezi pátým až devátým rokem trvání (Český statistický úřad, 2019). Dalším vrcholem je desátý až dvanáctý rok manželství. Jestliže tyto roky manželé překonají, existuje zde menší pravděpodobnost, že by se manželství rozpadlo.

Posledním prediktorem je pořadí manželství. Nejčastěji se rozvádí první manželství (Český statistický úřad, 2019). Z analýzy dat Českého statického úřadu vyplývá, že další manželství je stabilnější nežli první (Höhne a Paloncyová, 2019). Průměrná délka manželství v České republice v roce 2019 byla 13,5 roku. Do dalšího manželství vstupují jen někteří jedinci, v roce 2018 uzavřelo manželství 45 % rozvedených mužů a 43 % rozvedených žen (Český statistický úřad, 2019).

Alnaser a Al-Fadhli (2023) ve své publikaci uvádí, že hlavním důsledkem rozvodu je měnící se celá struktura rodiny související s vyšším vzděláním žen a jejich dominancí. Návrh na rozvod podávají častěji ženy, ne však proto, že by rozvrat zaviniily, ale protože bývají iniciativnější.

Od roku 2014 mohou manželé podávat společný návrh na rozvod (Kuchařová et al., 2019). V roce 2019 bylo rozvedeno 24,1 tisíce manželství. Největší rozvodovost v roce 2018 byla na severní a jižní Moravě a nejmenší v západních a jižních Čechách (Český statistický úřad, 2019).

3 Sociální práce s rodinou

Gulová (2011) vnímá sociální práci jako odbornou disciplínu, jejíž pomocí zajišťujeme péči lidem, kteří ji potřebují, a to prostřednictvím metod sociální práce. Mátel (2019) definuje klienty, kteří využívají sociální práci, jako jedince, již si v důsledku sociálního problému nedokážou poradit za pomoci vlastních sil či pomoci svých nejbližších. Sociologická encyklopedie vnímá sociální problém jako situaci, kdy potřebují k jeho vyřešení zásah vnějších institucionalizovaných prostředků. Mátel (2019) ale také uvádí, že klientem nemusí být vždy jen jednotlivec, ale také celý sociální systém, což může být skupina, komunita anebo také rodina, již se tato kapitola bude zabývat.

Při sociální práci s rodinou rozlišujeme, zda se sociální pracovník v této problematice zaměřuje na jedince, či celou rodinu (Mikulková, 2019). Sociální pracovník může využít různé metody pro práci s rodinami v rozvodové situaci. Patří sem například poradenství, spolupráce s dalšími odborníky či institucemi, případové konference, sociální šetření a tak dále (Zakouřilová, 2017). Každá z metod má stanovený cíl, postup a kompetenční i časové vymezení. Rozvod není jen sociální problematika, ale vícedimenzionální, zabýváme se vztahy v rodině, změnami chování nebo emocemi (Mikulková, 2019). Komunikace s rozvádějícími se rodinami je velice náročná (Zakouřilová, 2017). Služby, které lze poskytovat rodině, rozlišujeme podle délky trvání, prostředí, podle toho, jakou využíváme metodu práce s rodinou, a také podle podnětu. Jedna instituce dokáže poskytovat více typů služeb, pokud je toho schopna (Matoušek et al., 2008). Tuto kapitolu rozdělíme na jednotlivé fáze rozvodu a sociální práci s klienty v těchto fázích.

3.1 *Fáze před rozvodem*

Podle zákona 108/2006 Sb., o sociálních službách, má každá osoba nárok na základní sociální poradenství, a to v případě, kdy se nachází v nepříznivé životní situaci, a také jak takovéto situaci předcházet. Kromě základního poradenství může být využito i odborné sociální poradenství, které je poskytováno určitým skupinám osob, může mezi ně patřit například občanská, manželská či rodinná poradna. Některé odborné sociální poradenství je též upraveno zákonem 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.

Novák a Šmolka (2016) ve své publikaci uvádí, že pokud se lidé potýkají s problémy v manželství, mohou také využít manželskou či rodinnou poradnu. Tyto poradny také často spolupracují se soudy či OSPOD. Důležité v této službě jsou dobrovolnost obou partnerů, jejich aktivní komunikace a spolupráce. Toto poradenství poskytuje rady a řešení pro partnerské problémy, díky čemuž se manželství může stabilizovat.

3.2 Rozvodová fáze

Jak již uvedl v roce 1992 prof. Matějček, jednotlivé kroky práce s rodinami v rozvodové situaci mají své zákonitosti. Rodiče by měli brát ohledy hlavně na děti a jejich zájmy. Pokud se manželé rozvedou, musí myslet na to, že nepřestávají být rodiči, a měli by si uvědomovat své povinnosti vůči dětem. Je důležité, aby rodiče dokázali navzájem spolupracovat a komunikovat. Zakouřilová (2017) pojednává o tom, že sociální pracovník by měl podněcovat k tomu, aby rodiče mluvili o dalších krocích při výchově dětí. Otázky, které mohou pomoci sociálnímu pracovníkovi při takovém rozhovoru, by se měly týkat například toho, jaký domov by podle jejich názorů mělo dítě mít, jaká atmosféra je v rodině vytvářena, otázky ohledně bydlení, styk s příbuznými, také otázky ohledně školy, lékaře, financí, komunikace mezi rodiči, výchova dítěte v době svátků a prázdnin, zájmové aktivity dítěte i další otázky.

Skřivánková (2012) uvádí, že rodiče jsou povinni jednat v nejlepším zájmu dítěte. Proto soud stanoví dítěti kolizního opatrovníka, který ho zastupuje ve věci rozvodového řízení a hájí jeho zájmy. Práva a povinnosti vůči dítěti vyplývající z rodičovské odpovědnosti jsou upraveny v zákoně č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. Skřivánková (2012) dále mluví o kolizním opatrovníkovi. Jako ten vystupuje OSPOD, který vede rozhovory jak s dětmi, tak i s rodiči a provádí sociální šetření v rodině. OSPOD poté poskytne vyjádření ve věci péče o dítě a podá tento návrh soudu. Gradková (2019) vytyčuje jako cíl sociálního šetření získání všech poznatků o životě rodiny, vztazích, jejím fungování. Také uvádí, že OSPOD spolu s dalšími odborníky vystupuje v multidisciplinárním týmu, konkrétně v případě úpravy poměrů nezletilých, a to za použití tzv. Cochemské praxe.

Barvíková (2016) mluví o tzv. Cochemské praxi, která se také zabývá základními otázkami, na něž by rodiče měli při rozvodu dbát. Tato praxe pracuje právě s rozcházejícími a rozvádějícími se manžely, a to za předpokladu efektivního fungování rodiny i po rozchodu či rozvodu. Důležitým aspektem zde je spolupráce všech odborníků, kteří se na rozchodu či rozvodu podílejí.

Další službou, kterou mohou rozvádějící se manželé využít, je tzv. rodinná mediace (Holá et al., 2013). V rodinné mediaci se nejvíce využívá právě rozvodová mediace, jejímž cílem je vyřešit otázky týkající se výživy, výchovy, uspořádání jak finančních, tak i majetkových poměrů, a v neposlední řadě i styk dítěte s rodiči a prarodiči. Tyto otázky se řeší s pomocí odborníka (tzv. mediátora) a účast na mediaci je dobrovolná (Holá et al., 2013).

3.3 Fáze po rozvodu

Gradková (2019) sděluje, že podle povahy problému rodičů při rozvodu může OSPOD nadále pracovat s rodinou, jsou-li k tomu oprávněné důvody, pokud ne, jeho práce zde končí. Holá et al. (2013) uvádí, že po rozvodu může být také využita rodinná mediace, a to na základě vyřešení konfliktů mezi rodiči. Matoušek et al. (2011) ve své publikaci uvádí, že v České republice chybí odborníci pracující s rodinami v rozvodu, kterým hrozí syndrom zavrženého rodiče, který popisuje také Gradková (2019). Ta vnímá jeho vznik hlavně u dětí, jež procházely dlouhými soudními spory mezi rodiči, jednajícími o jejich opatrovnictví. Tato porucha je typická tím, že dítě jednoho z rodičů odmítá, a dokonce nenávidí, vztahy dítěte s rodičem jsou narušeny v důsledku rozvodu (Matoušek et al., 2011).

Rodič, který se ocitne v nepříznivé životní situaci nejen po rozvodu, může také využít sociálně aktivizační službu pro rodiny s dětmi upravenou zákonem 108/2006 Sb., o sociálních službách. Cílem této služby je pomoc rodině s dítětem, u kterého je vývoj dítěte ohrožen. Pokud se rodiče v důsledku rozvodu budou potýkat s problematikou bydlení, může využít služby azylového domu, která je jednou ze služeb sociální prevence a poskytuje například pobytové služby v souvislosti se ztrátou bydlení. Gradková (2019) uvádí, že jednou ze služeb, které mohou rodiče využít v rámci styku dítěte s rodičem, je tzv. asistovaný styk. Asistovaný styk je styk s rodičem za přítomnosti třetí strany, a to buď v důsledku sporů, či např. domácího násilí. Není upraven v zákoně, ale považujeme ho za sociální službu, která je prováděna na žádost OSPOD či na žádost rodičů. Zákon 108/2006 Sb. také nabízí sociální službu intervenční a krizové pomoci, a to pro osoby, které se nacházejí v ohrožení zdraví a života, například v rámci domácího násilí. Další nabízenou službou pro rodiny s dětmi jsou vzdělávací programy, které jsou dlouhodobé a mají za úkol rozvíjet rodičovské dovednosti. Mohou být poskytovány i ve formě víkendových kurzů či soustředění (Skřivánková, 2012).

Preventivní program je další z dlouhodobých služeb poskytovaných rodině. Cílovou skupinu představují rodiny, kde by mohly vzniknout obtíže, anebo rodiny s hendikepovaným dítětem (Matoušek et al., 2008).

4 Děti a rozvod

Pokud bychom se bavili o rozvodu ve spojitosti s dítětem, zákonnou úpravu mezi dítětem a rodičem najdeme v zákoně č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. Tento zákon uvádí, jakým způsobem se s dítětem postupuje v rámci úpravy poměrů dítěte. V rámci odborného poradenství jsou rodičům zprostředkovány rady ve věcech výchovy, výživy a problémů týkajících se rodinných a mezigeneračních konfliktů, vztahující se na péči o děti. Práva dítěte jsou také upravena mezinárodní smlouvou, a to sdělením č. 104/1991 Sb., sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o právech dítěte.

Matoušek et al. (2015) uvádí, že rozvod je pro děti velmi náročná situace. Jakýkoliv konflikt mezi rodiči pro ně představuje hrozbu, protože oba z rodičů jsou pro dítě nejdůležitější osoby. Konflikt mezi rodiči vyvolává v dítěti úzkost a strach. Matoušek et al. (2015, s. 26) uvádí možné reakce dítěte na rozvod: *„Běžnou reakcí na rozvod rodičů je u dětí smutek, pocity vlastní viny za rozvod, poruchy spánku, poruchy soustředění, agresivní zlobení v přítomnosti i nepřítomnosti rodičů, odmítání poslušnosti domnělému viníkovi rozvodu, různé psychosomatické obtíže i zhoršení prospěchu a chování ve škole. U větších dětí se vyskytují různé ‚únikové reakce‘, jako je záškoláctví, požívání alkoholu, drog, útěky z domova, sebepoškozování, delikventní chování.“*

Mikulková et al. (2021) zdůrazňuje, že pokud se rodiče rozvádí, děti potřebují znát informace o tom, co se děje, měli by jim všechno vysvětlit. Dále by rodiče neměli dětem bránit v tom, aby se vídaly s jedním z rodičů, potřebují mít pocit jistoty a stability. Důležité je vidět vzájemnou spolupráci rodičů a zájem otce i matky o dítě. Čím delší je konflikt mezi rodiči, tím větší je pravděpodobnost, že dítě bude potřebovat odbornou pomoc. Novák a Šmolka (2016) uvádí, že ať je dítě v jakémkoli věku, rozvod rodičů dítě vždycky zasáhne. Matoušek et al. (2015) uvádí, že 25 % dětí z rozvedených rodin má problém s fungováním ve společnosti a psychické problémy, nejčastěji deprese. Podle Matouška (2015) mají také děti z rozvedených rodin problém osvojit si dospělé role, menší naději na vysokoškolské vzdělání, častější problémy s návykovými látkami a potíže ve vztazích i další problémy, jako jsou pocit bezpečí a důvěry

Mikulková et al. (2021) upozorňuje také na vztah dítěte s rodičem a uvádí, že v důsledku rozvodu se může poškodit vztah mezi nimi. Ačkoliv si rodiče občas nepřipouští, že by dítě mohlo nějakým způsobem konflikt vnímat, opak je pravda. Děti mají velkou fantazii, takže si všímají věcí, které si rodiče neuvědomují. Častými náznaky,

kdy se dítě může cítit ohroženo, bývá například trávení volného času odděleně, časté přespávání u prarodičů nebo přespávání jednoho z rodičů v jiné místnosti.

Gradková (2019) zmiňuje, že rodič nemá právo bránit dítěti v kontaktu s druhým rodičem, jestliže k tomu není závažný důvod. Pokud tomuto kontaktu bezdůvodně brání, snižuje to jeho rodičovské kvality, protože staví svoje zájmy nad zájmy dítěte. Matoušek et al. (2015) upozorňuje na další časté chyby rodičů, a to ve využívání dětí v důsledku rozvodu. Dítě může být využito v různých rolích. Jednou z rolí může být role prostředníka, kdy komunikace mezi rodiči je nulová a dítě slouží jako jejich komunikační prostředek. Novák (2016) uvádí, že komunikace je důležitým prostředkem, a právě její nedostatek může způsobit spoustu problémů. Gradková (2019) se k jeho slovům přiklání a klade důraz na to, aby po skončení partnerské roviny udržovali rovinu rodičovskou. Další rolí, kterou Matoušek et al. (2015) uvádí, je role spolubojovníka, kterou může být dítě velmi ovlivněno, protože dítě bojuje spolu s jedním rodičem proti druhému a vztah s druhým rodičem může být v ohrožení. Matoušek se k této roli vyjadřuje také tak, že jedna z nejhorších situací pro dítě nastává, pokud jeden z rodičů chce, aby bylo dítě na jeho straně, a druhého rodiče ignorovalo. Role zpravodaje je také jednou z častých rolí, a rodič prostřednictvím dítěte v tomto případě zjišťuje, co se děje v druhé domácnosti. Další role může být, pokud se rodič snaží si dítě kupovat věcmi, aby ho mělo raději než druhého. Dítě nemusí mít pouze jednu roli, ale i více rolí najednou. Všechny tyto role mohou ovlivnit vztah mezi dítětem a rodičem. Gradková (2019) uvádí pět faktorů, které dítě od rodiče potřebuje, a těmi jsou důvěra, náklonnost, trávení volného času s rodičem, hrdost rodiče vůči dítěti.

5 Cíl práce a výzkumné otázky

5.1 Cíl práce

Cílem práce je zjistit sociální situaci rodiny bezprostředně po rozvodu.

5.2 Výzkumné otázky

- 1) Jaké sociální dopady rozvodu rodiče pocítili v oblastech bydlení, financí, vztahů a volného času?
- 2) Jakou odbornou pomoc využili rodiče v kontextu sociálních dopadů rozvodu?

6 Metodika

6.1 Strategie výzkumu

Pro svůj výzkum jsem si vybrala kvalitativní typ výzkumu, jehož cílem je na základě vybrané metody dosáhnout pomocí výzkumného souboru a interpretace dat požadovaného cíle (Hendl, 2016).

Jako techniku jsem si pro výzkum vybrala polostrukturovaný rozhovor, jehož pomocí jsem zjišťovala podrobné a komplexní informace, jak ve své publikaci uvádí Švaříček et al. (2013). Punch (2008) ve své publikaci zmiňuje, že u polostrukturovaného rozhovoru není přesná struktura rozhovoru, ale určuje se až v průběhu výzkumu. Proto jsem si připravila soubor otázek a v průběhu rozhovorů jsem kladla doplňující dotazy. Reichel (2009) ovšem připomíná, že je nutné, aby byly zodpovězeny všechny předem připravené otázky. Polostrukturované otázky k rozhovorům jsou uvedeny v příloze č. 1.

Reichel (2009) uvádí, že důležitým aspektem zde také je, v jakém prostředí je tento rozhovor realizován. Já jsem rozhovory vedla po domluvě s informanty a nechala je, aby si vybrali, kde by jim byl rozhovor nejpříjemnější. Místa, kde se rozhovory uskutečnily, byly například kavárna, domácnost či kancelář v práci.

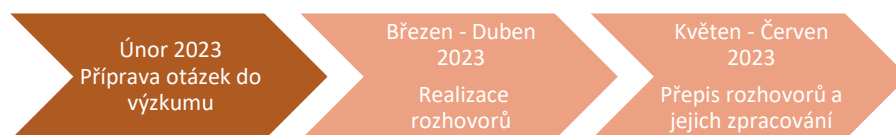
Rozhovory byly nahrávány diktafonem v mobilním telefonu a následně zaznamenány do předem připraveného formuláře s otázkami. Po přepisu rozhovorů byly odpovědi informantů zakódovány metodou tužka–papír. Na základě toho byly vytvořeno pět kategorií s podkategoriemi.

6.2 Výzkumný soubor

Výzkumný soubor byl vytvořen z rodičů, kteří se nacházeli v situaci bezprostředně po rozvodu. Kritérii pro výběr informantů byly dříve uzavřené manželství a následný rozvod. Dalším kritériem bylo, aby manželé měli z manželství minimálně jedno dítě. Posledním kritériem pak bylo, aby jejich rozvod byl rozvodem prvním. Někteří informanti se mnou spolupracovali na základě doporučení sociálních pracovníků organizace, které s nimi pracují. Navzdory spolupráci s organizacemi, které pracují s rodinami v rozvodu, se mi podařilo realizovat rozhovor pouze s devíti informanty s původních 12, kteří mi přislíbili účast ve výzkumu, nicméně nakonec nedali souhlas s realizací výzkumu.

6.3 *Proces sběru dat*

Rozhovory probíhaly prostřednictvím osobního setkání na základě telefonické či písemné dohody s informanty. Rozhovor trval přibližně 25–45 minut. Harmonogram sběru dat znázorňuje obrázek č. 1.

Obrázek č. 1: Harmonogram sběru dat

Zdroj: Vlastní výzkum, 2023

6.4 *Etika výzkumu*

Etické zásady výzkumu jsou popsány v zákoně 101/2002 Sb., o ochraně osobních údajů, ve znění pozdějších předpisů. O etickém výzkumu hovoří Reichel (2009), ten pojednává o tom, že zkoumané osoby nesmí být v žádném případě výzkumem ohroženy ani poškozeny. Proto jsem při výzkumu a jeho vyhodnocování dbala na anonymitu každého z informantů. Z důvodu zachování anonymity zkoumaných osob nejsou v bakalářské práci zmíněny podrobné informace, jako například jména a další osobní údaje, které by mohly jejich anonymitu ohrozit.

Reichel (2009) také uvádí, že osoba podílející se na výzkumu nesmí být za žádných okolností zkoumána bez předchozího souhlasu a lze ji do výzkumu zařadit jen na základě informovaného souhlasu, který může mít různou podobu. Proto byl před realizací výzkumu informanty podepsán souhlas s výzkumem, který je uložen u autorky této bakalářské práce. Nevyplněný formulář souhlasu uvádím v příloze č. 2. Všichni informanti s výzkumem souhlasili, byli seznámeni s možností z výzkumu odstoupit. Bylo jim nabídnuto zaslání finální podoby této práce. Vzhledem k citlivosti tématu byl zkoumaným osobám poskytnut dostatečný prostor a čas pro vyjádření a zpracování emocí.

7 Výsledky

V této kapitole jsou výsledky, které byly zjištěny pomocí polostrukturovaného rozhovoru. Celkem bylo provedeno devět rozhovorů.

Kategorie č. 1: Bydlení <ul style="list-style-type: none">• Změna bytových poměrů• Typ bydlení• Požadavky bydlení• Bydlení v souvislosti se školou	Kategorie č. 2: Finance <ul style="list-style-type: none">• Změna finanční situace• Čerpané dávky• Vliv rozvodu na změstnání• Financování volnočasových aktivit dětí• Financování volnočasových aktivit informantů• Úhrada lékařské a další zdravotní péče dětí	Kategorie č. 3: Vztahy <ul style="list-style-type: none">• Změna vztahu s dítětem• Změna okruhu přátel• Změna vztahu s příbuznými bývalého partnera• Komunikace s bývalým partnerem• Změna školního prospěchu
Kategorie č. 4: Volný čas <ul style="list-style-type: none">• Odlišnost tráveného času s dětmi• Změna volnočasových aktivit informantů• Změna v mimoškolních aktivitách dětí	Kategorie č. 5: Využití odborné pomoci <ul style="list-style-type: none">• Nejtěžší situace v souvislosti s rozvodem• Psychický a zdravotní stav v souvislosti s rozvodem• Využití odborné pomoci• Využití sociálních služeb/pomoci a povědomí o nich• Typ potřebné péče	

Obrázek č. 2: Soupis kategorií a podkategorií

Zdroj: Vlastní výzkum, 2023

Identifikační údaje informantů

Co se týká identifikačních údajů informantů, jedná se o okrajové představení osob v souvislosti s výzkumem. Zjišťovány byly pohlaví, věk, ve kterém se rozvedli, doba, po kterou manželství trvalo, a počet dětí z tohoto manželství.

Tabulka č. 2: Identifikační údaje informantů

	Pohlaví	Věk v době rozvodu	Trvání manželství	Počet dětí
Informantka č. 1	Žena	41 let	11 let	3
Informantka č. 2	Žena	40 let	15 let	2
Informantka č. 3	Žena	42 let	22 let	2
Informantka č. 4	Žena	23 let	3 roky	1
Informantka č. 5	Žena	37 let	10 let	2
Informantka č. 6	Žena	34 let	7 let	2
Informant č. 7	Muž	31 let	13 let	2
Informant č. 8	Muž	26 let	2 roky	1
Informantka č. 9	Žena	43 let	10 let	2

Zdroj: Vlastní výzkum, 2023

Rozvod a péče o dítě

Ve všech případech jsou děti ve výhradní péči matky, liší se zde ale důvod této zvolené péče. Někteří informanti tuto péči zvolili na základě dohody s partnerem a jiní zase na základě rozhodnutí soudu. Většina informantů také uvádí, že otec si bere dítě jednou za 14 dní na víkend. Například informantka č. 3 uvádí: „*Dítě zůstalo v péči mně, protože bývalý manžel si našel novou partnerku, která jeho dítě u sebe nechtěla.*“ Informantka č. 6 sděluje: „*Vzhledem k alkoholové závislosti bývalého manžela tady nebylo co řešit a děti zůstaly u mě v péči.*“ Důvodem rozvodu jsou ve většině případů neshody a nevěra. U informantky č. 6 je to alkoholismus manžela. Informantka č. 9 uvádí:

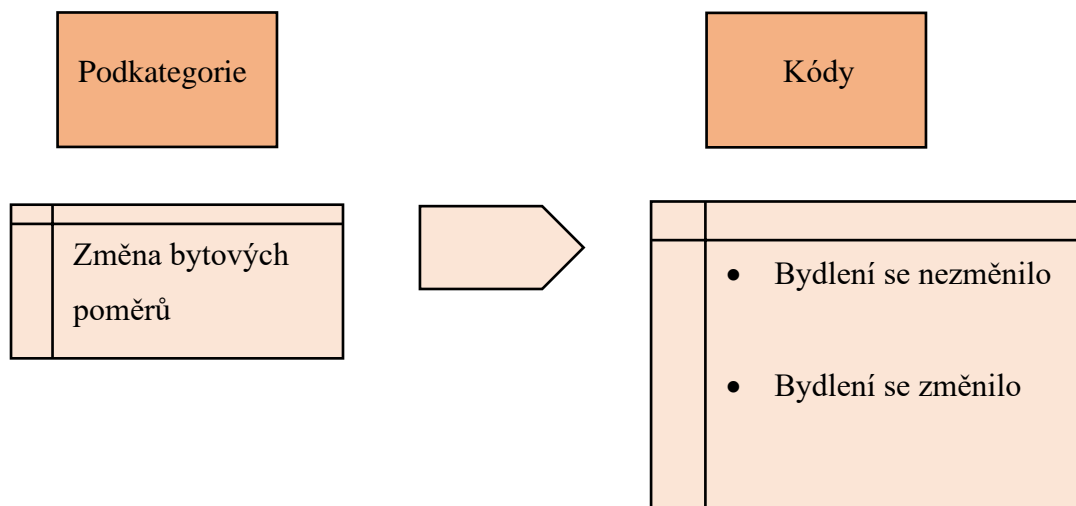
„Bývalý manžel si mě nevážil, psychicky mě týral a ponižoval, všechno mi došlo ve chvíli, kdy se o mě začal zajímat jiný muž.“ Iniciativa ohledně uskutečnění rozvodu byla jak ze strany informantů, tak ze strany bývalých partnerů. U některých byl průběh rozvodu klidný, u jiných bouřlivý a u některých eskaloval až později. Například i informantka č. 5 měla zpočátku klidný průběh, ale „...*bývalý manžel si rozvod rozmyslel a pak už se rozvádět nechtěl, já ale na rozvodu trvala*“. Informantka č. 5 uvádí: „*Rozvádět jsem se nechtěla, byla tady snaha o usmíření, ale to nevyšlo.*“ Další těžkou situaci zažil informant č. 8: „*Rozvod byl nečekaný, přišel náhle, jednoho dne jsem se vrátil z práce a měl jsem vybilý byt, nezůstalo tam téměř nic, zmizely i všechny peníze na účtu, a kromě toho mě bývalá partnerka obvinila z napadení.*“ Všech informantů to byl první rozvod.

Tabulka č. 3: Rozvod a péče o děti

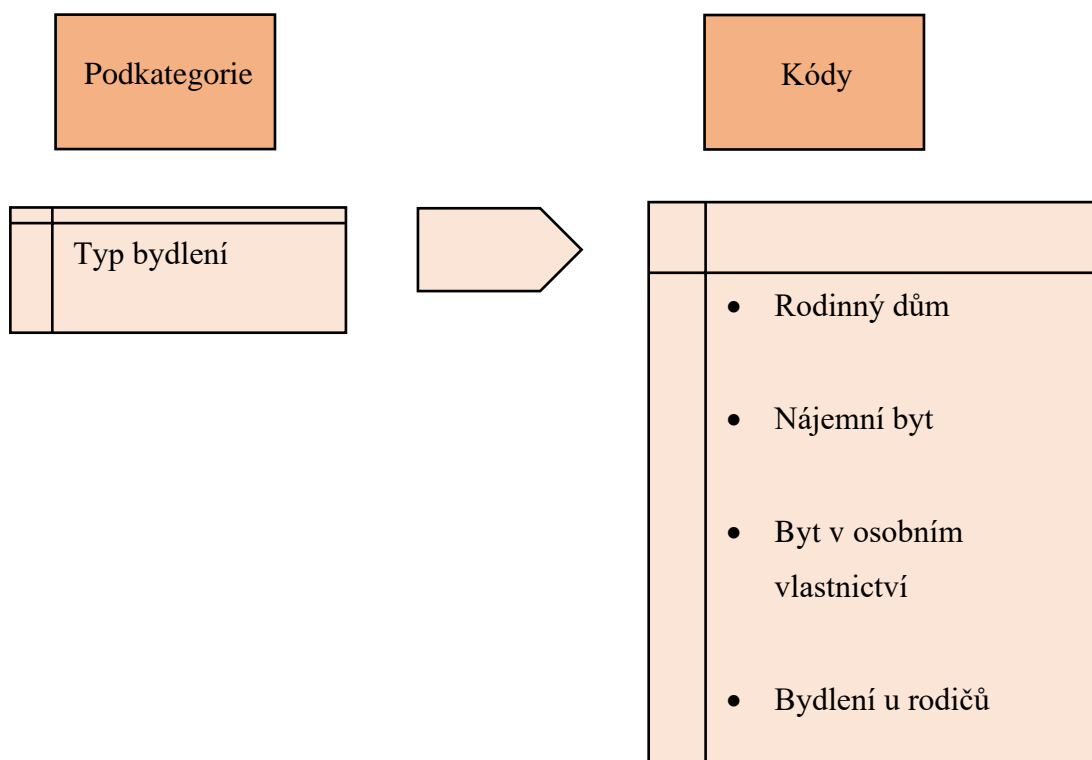
	Péče o děti	Důvod rozvodu	Návrh rozvodu	Průběh rozvodu	Četnost rozvodu
Informantka č. 1	Výhradní péče matky	Neshody, nevěra, nespokojenost	Na návrh bývalého manžela	Klidný	První
Informantka č. 2	Výhradní péče matky	Nespokojenost	Na návrh bývalého manžela	Klidný	První
Informantka č. 3	Výhradní péče matky	Neshody, nevěra	Na návrh bývalého manžela	Bouřlivý, neklidný, náročný	První
Informantka č. 4	Výhradní péče matky	Neshody, nevěra	Na návrh bývalého manžela	Klidnější s neshodami	První
Informantka č. 5	Výhradní péče matky	Neshody, nevěra	Na návrh informantky	Klidný s neshodami	První
Informantka č. 6	Výhradní péče matky	Neshody, alkoholismus	Na návrh informantky	Klidný	První
Informant č. 7	Výhradní péče matky	Neshody, nevěra	Na návrh informanta	Klidný	První
Informant č. 8	Výhradní péče matky	Neshody, nevěra	Na návrh informanta	Bouřlivý	První
Informantka č. 9	Výhradní péče matky	Nespokojenost, psychické týrání	Na návrh informantky	Bouřlivý, náročný, dlouhý	První

Zdroj: Vlastní výzkum, 2023

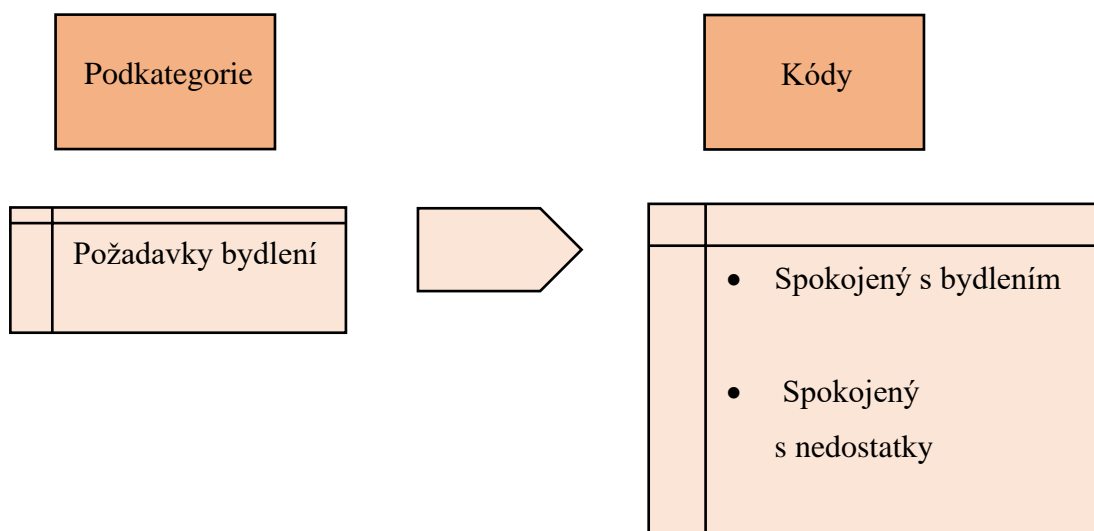
Kategorie č. 1: Bydlení

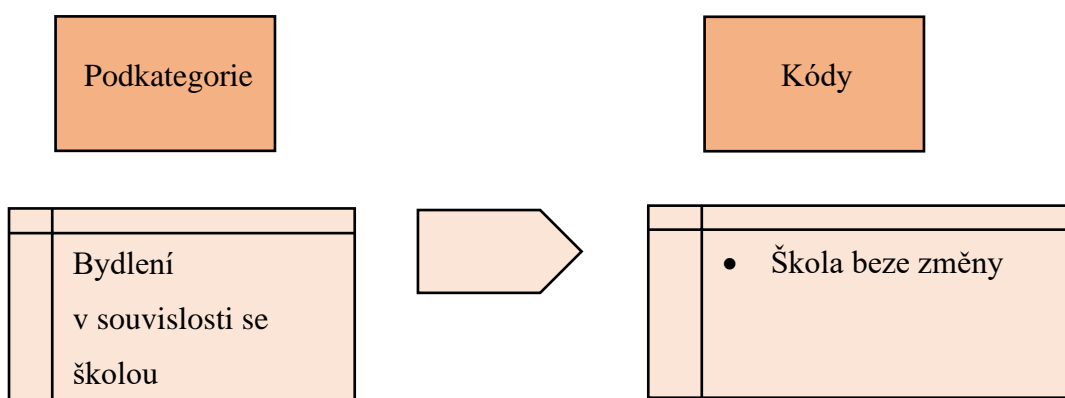
Otázka bydlení je jedna z problematik, se kterými se při rozvodu oba manželé potýkají. Bydlení má za úkol zajistit několik základních životních potřeb a jeho funkce je velice důležitá. Manželé mají společné bydlení, a pokud se rozvedou, je jasné, že jeden z nich musí odejít. Například informantka č. 3 uvádí, že před rozvodem bydlela v rodinném domě a po rozvodu se musela přestěhovat do panelového domu, kde má málo místa, podobně je na tom i informantka č. 9. Informantka č. 3 také uvádí, že „v průběhu rozvodu jsme bydleli s dětmi stále v rodinném domě, dům ale neměl kdo udržovat a já na to neměla finance. Jeden čas nám začalo zatýkat do domu a měli jsme rozbitý kotel, takže nám nešlo zatopit.“ Informantka č. 1 sděluje, že bydleli ve dvougeneračním domku s jejími rodiči, takže se naštěstí stěhovat nemusela. Stejně to má i informantka č. 4. Informantka č. 5 se zmiňuje, že manžel ze společného bytu odešel a ona zůstala, ale vlastní jen jeho polovinu, což ji trápí. Problém s bydlením měla informantka č. 6, již majitel nechtěl obnovit nájem, kvůli jejímu rozvodu.

Cílem této otázky bylo zjistit, v jakém typu bydlení po rozvodu informanti žijí. Dvě informantky (č. 1 a č. 4) sdělují, že bydlí u rodičů v rodinném domě. Respondentka č. 2 uvádí: „*Můj bývalý manžel byl tak hodný, že nás nechal bydlet v nově postaveném domě a sám odešel.*“ Další dvě informantky (č. 3 a č. 9) se musely přestěhovat do panelového bytu v osobním vlastnictví, a to z velkého bytu do menšího, který je pro ně a pro děti malý a musí se uskromňovat. Za další problematickou záležitost zde považují hypotéku, kterou si musely vzít. Naopak informantka č. 6 uvádí, že díky rozvodu se přestěhovala do většího nájemního bytu. Informantka č. 5 se musela stěhovat dokonce dvakrát a nyní jí patří jen část bytu v osobním vlastnictví. Informanti č. 7 a č. 8 uvádí, že jejich bydlení se nezměnilo a stále bydlí ve stejném nájmu jako před rozvodem.

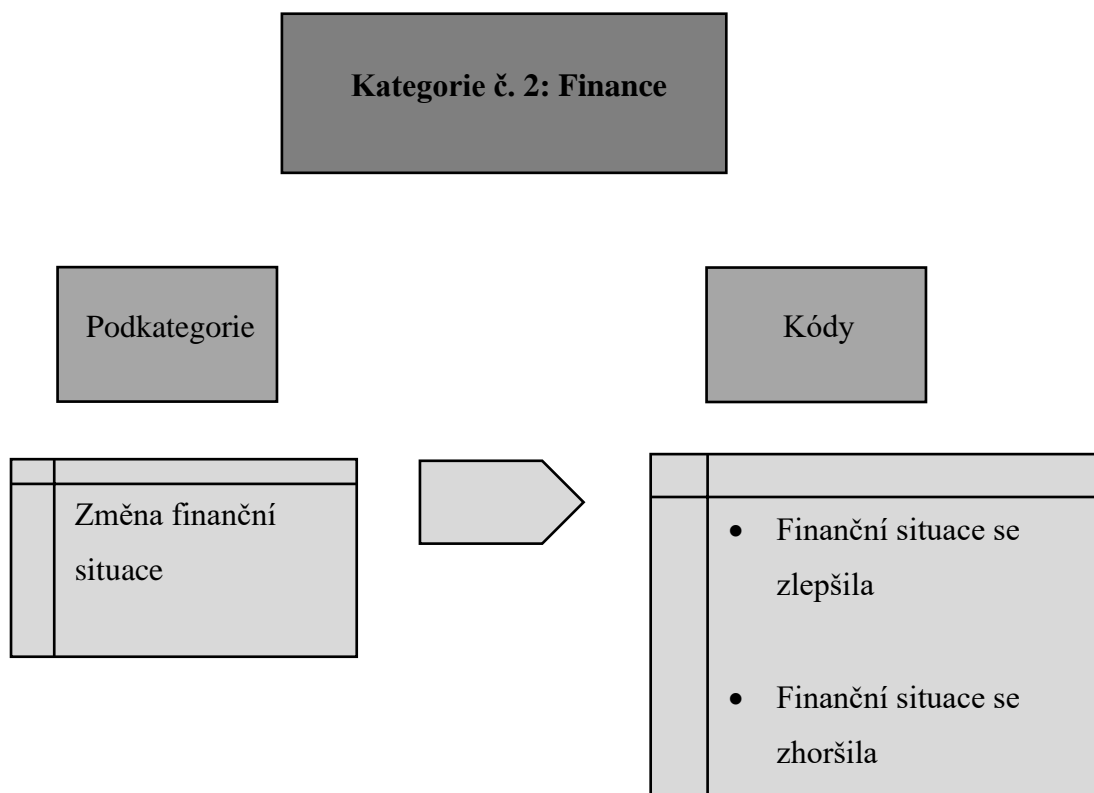

Dále v rozhovoru následovala otázka: „Které požadavky/potřeby Vaše bydlení v tuto chvíli nenaplnuje, a rádi byste je v blízké budoucnosti změnili?“ Nikdo z informantů neodpověděl, že by byl nespokojený se svým bydlením. Někteří však odpovídali, že sice spokojení jsou, ale pár věcí by změnili. Například informantky č. 3 a č. 9 by potřebovaly větší byt, protože je pro ně a pro děti malý. Informantka č. 5 by si přála, aby vlastnila celý byt, nejen jeho část. Informantka č. 6 uvádí následující: „*Mám byt 3+1, ale majitelka má pro sebe jednu místnost, kde má svoje věci, takže by se mi líbilo, kdyby mi tuhle místnost uvolnila.*“ Informant č. 8 sděluje, že jeho byt by potřeboval zrekonstruovat a rád by ho měl v osobním vlastnictví. Ostatní informanti jsou se svým bydlením spokojeni a nic by neměnili

Další podkategorií, kterou jsem zjišťovala, byla změna bydlení v souvislosti s tím, kam bude dítě chodit do školy. Pokud by nastala situace, kdy rodič, který má děti v péči, se bude muset odstěhovat, je zde možnost, že dítě bude muset změnit školu. Položila jsem

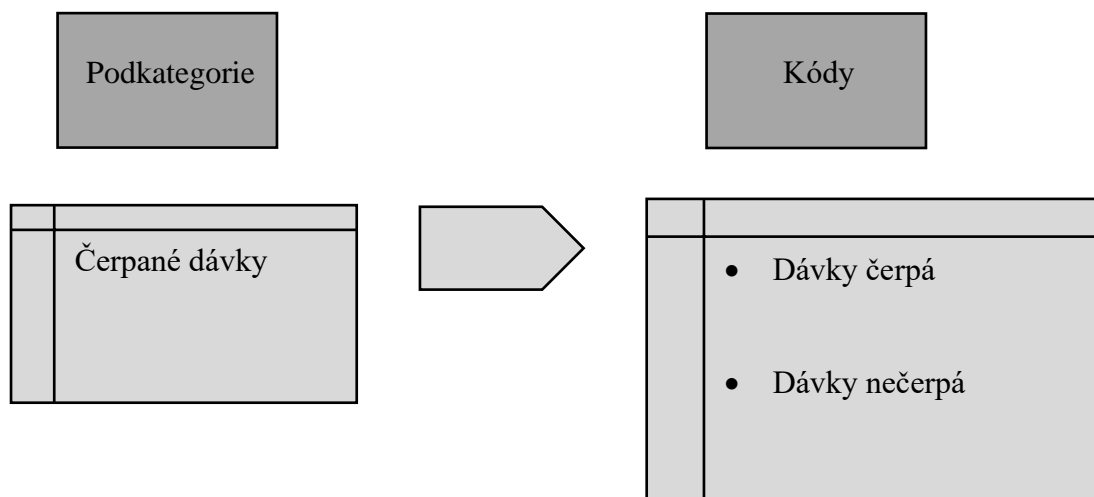
tedy tuto otázku informantům a všichni uvedli, že děti v důsledku rozvodu nemusely změnit školu.

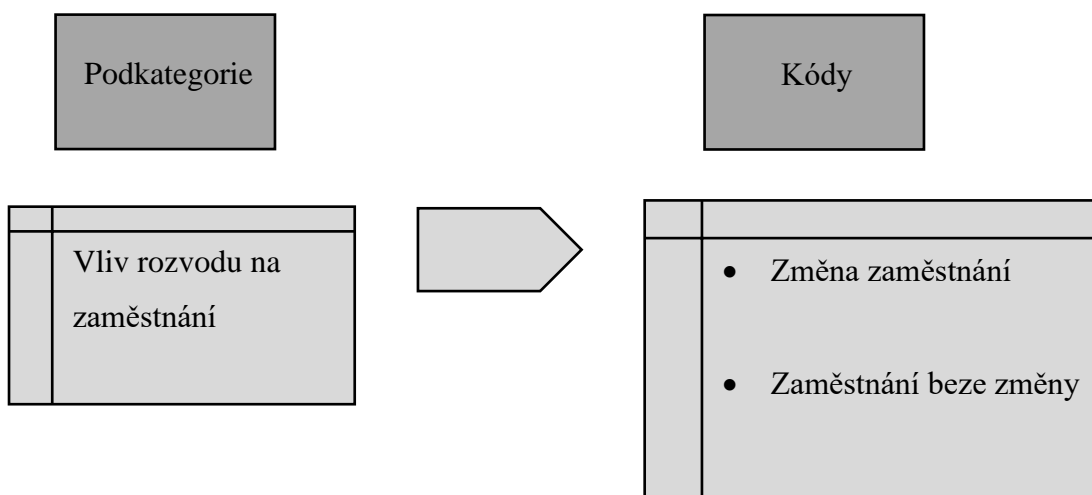
Tato kategorie se zabývá financemi a finanční situací informantů v důsledku rozvodu. Finance jsou důležitou součástí života všech lidí. Ovlivňují celkovou kvalitu života každého jedince. Každý má jiné problémy se svými financemi a každý s nimi umí jinak hospodařit. Rozvod dokáže výrazně ovlivnit finanční situaci obou rodičů a mohou se dostat do situace, kdy jejich finanční situace není příznivá.

U informantů č. 7 a č. 8 se finanční situace zlepšila, může to být tím, že nemají v péči děti. U ostatních informantů se finanční situace zhoršila. Konkrétně informanti č. 1 a č. 9 uvádí, že jejich situace se zhoršila, musí hodně přemýšlet nad tím, za co své finance utratí, a musí si spoustu věcí odřící. Informantka č. 4 uvádí, že její finanční situace se zhoršila, ale díky dobré komunikaci s bývalým manželem se nikdy nedostala do špatné finanční situace. Informantka č. 5 sděluje: „*Mít jen jeden plat je samozřejmě znát, alimenty bývalý manžel platí pravidelně, ale nejsou pro mě dostačující.*“

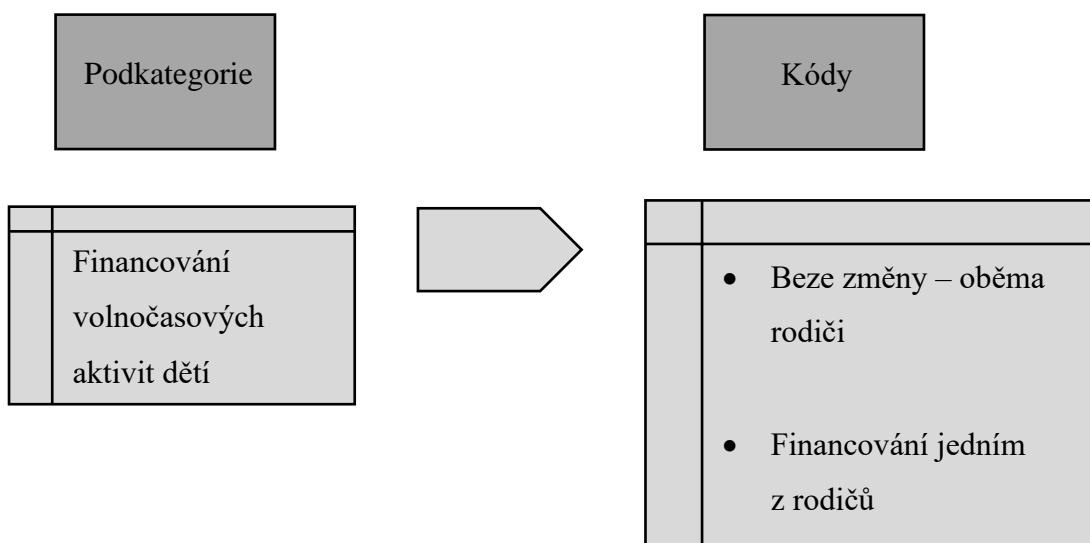
S nejproblematictější finanční situací se potýká informantka č. 6, ta uvádí, že jí z manželství zbyla insolvence po manželovi, který jí však neplatí, aby měla na její zaplacení, musela brát peníze z alimentů, který jí bývalý manžel posílal, a rovněž ze své výplaty. Nyní již bývalý manžel alimenty neposílá a tato žena sděluje: „*Budu na něj podávat exekuci.*“

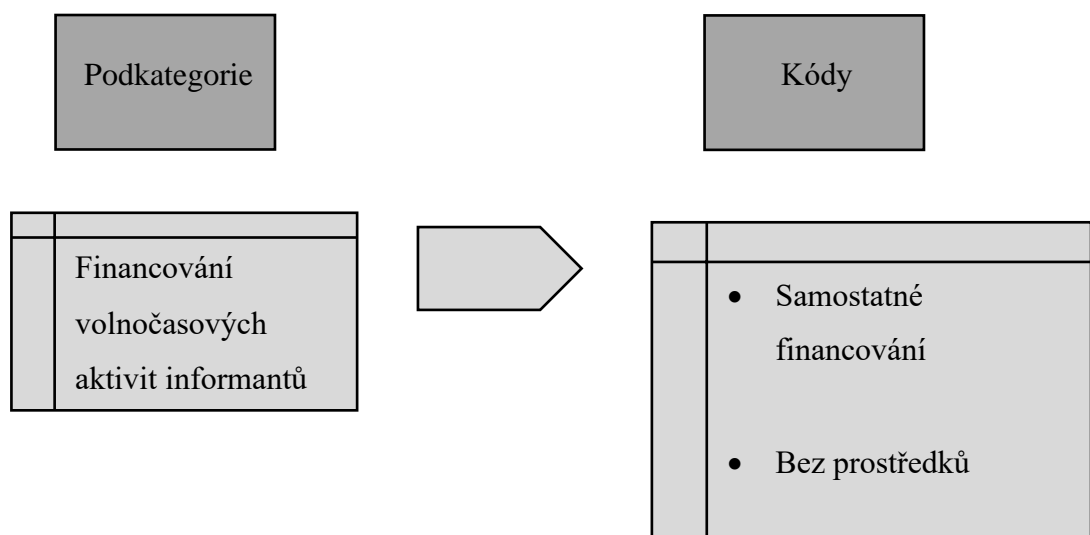
Pokud se někdo dostane do těžké finanční situace, kdy už si nedokáže pomoci sám vlastními silami, je zde stát, který mu za určitých podmínek může poskytnout finanční pomoc ve formě dávek. Máme dvě skupiny informantů, jednu tvoří ti, kteří dávky čerpají, druhou ti, již dávky nečerpají. Informantka č. 4 pobírá pouze přídavek na dítě, a to ve výši 830 Kč. Informantka č. 6 pobírá hned několik dávek. Jednou z dávek je přídavek na dítě ve výši kolem 1 600 Kč, další dávkou je příspěvek na bydlení ve výši cca 8 500 Kč a dále podpora v nezaměstnanosti (cca 5 500 Kč). Informantka také uvádí, že si v nejbližší době chce zažádat o dávky náhradního výživného. Poslední z informantů, kteří čerpají dávky, je informantka č. 9, jež pobírá přídavek na dítě ve výši 1 800 Kč a příspěvek na bydlení ve výši cca 7 900 Kč. Ostatní informanti žádné dávky nepobírají.

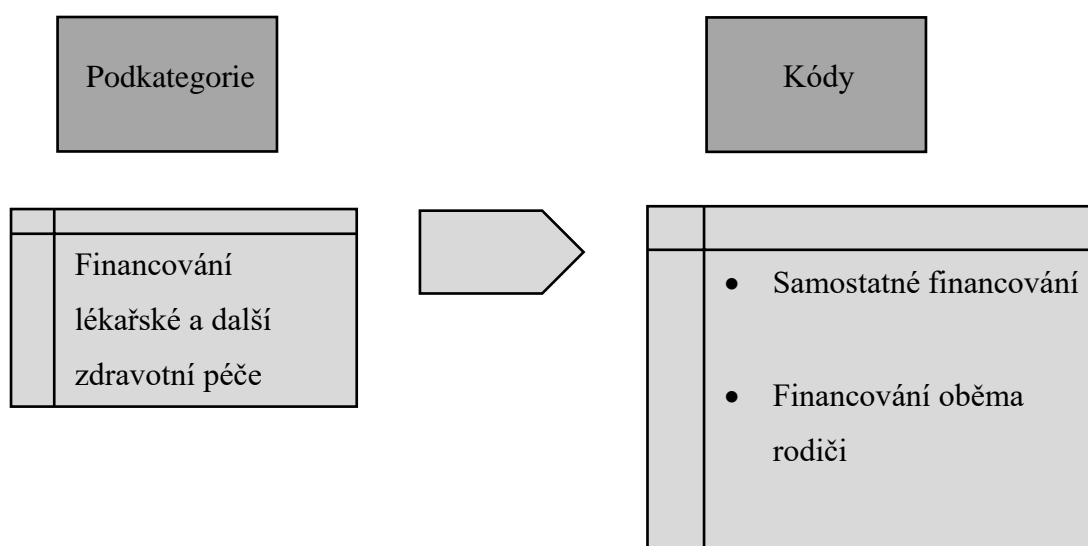
Další zjišťovanou problematiku představovala otázka zaměstnání. K jeho změně může vést například nízké finanční ohodnocení, případně svou roli může hrát časové hledisko. Tuto skutečnost zažila například informantka č. 1, která uvádí: „*Před rozvodem jsem do svého zaměstnání dojížděla, ale vzhledem k tomu, že mám děti ve výhradní péči, jsem na ně potřebovala více času a z tohoto důvodu jsem musela změnit svoje zaměstnání a najít si nové zaměstnání v místě svého bydliště.*“ Další, kdo musel v důsledku rozvodu přistoupit ke změně svého zaměstnání, je informantka č. 4, která musela své zaměstnání změnit z toho důvodu, že potřebovala více času na péči o děti. Podobnou situaci také řešila informantka č. 5, která sděluje: „*Před rozvodem jsem podnikala, ale vzhledem k tomu, že to bylo časově náročné a byla tam určitá finanční nestabilita, už jsem to dál dělat nemohla. V průběhu rozvodu jsem několikrát změnila zaměstnání, vyzkoušela jsem asi čtyři. Nyní jsem nastoupila do zaměstnání, kdy mi paní ředitelka řekla, že bych se jí tam líbila, ale musím si dodělat školu, tak jsem do toho šla.*“ Změnit zaměstnání také musela informantka č. 9, kterou ke změně zaměstnání přiměla nutnost pracovat na směny. Ostatní informanti zaměstnání měnit nemuseli. Například informant č. 7 uvádí, že zaměstnání měnit nemusel, ale že má nyní více času na své zaměstnání a vzdělávání.

S ohledem na finanční situaci rodičů se mění i financování volnočasových aktivit jejich dětí. U informantů, jimž byla položena otázka ohledně financování volnočasových aktivit jejich dětí, se objevují dvě odpovědi. Financování proběhlo beze změny s pomocí obou rodičů, ve druhém případě musel jeden z rodičů financovat volnočasové aktivity sám. Například informantka č. 3 sděluje, že neměla prostředky na financování volnočasových aktivit dětí, a tak vzhledem ke svému věku si děti musely volnočasové aktivity financovat samy z brigád a ona jim přispívala. Informantka č. 6 uvádí: „*Můj syn má dva kroužky, první půlrok jsem hradila sama, ale vzhledem k mojí finanční situaci druhý půlrok musela zaplatit teta dětí. Druhý kroužek jsem platit nezvládla a trenér byl tak hodný, že nám řekl, že platit zatím nemusíme.*“ Ostatní informanti vypovídají o tom, že financování volnočasový jejich dětí je beze změny a platí ho oba rodiče na půl, většinou po domluvě.

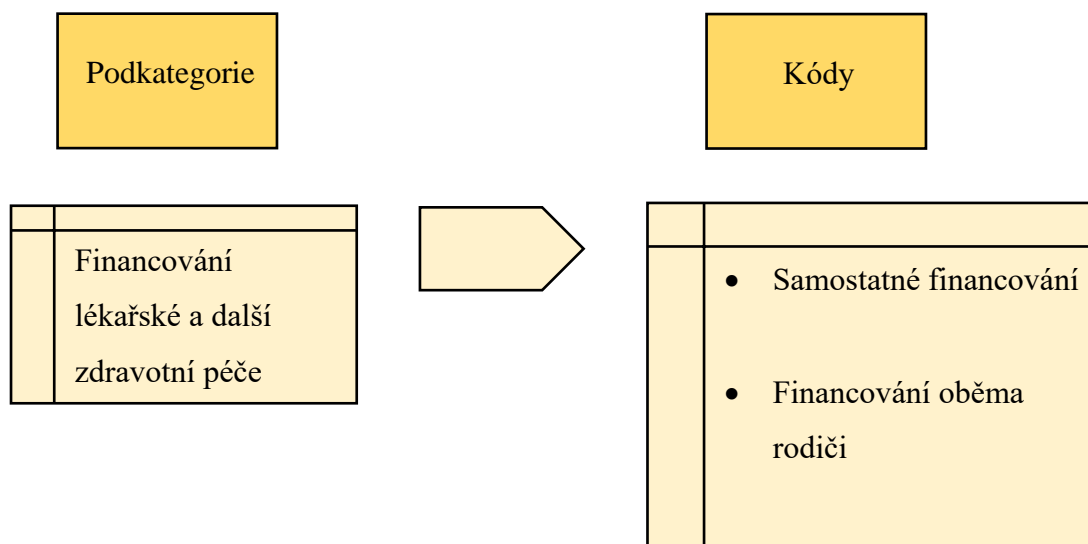

Jak již bylo zmíněno výše, finanční situace ovlivňuje financování volnočasových aktivit. Můžeme se setkat i s tím, že rodiče dávají přednost financování aktivit dětí před financováním svých aktivit. Z tohoto důvodu se můžou změnit jejich volnočasové aktivity. Setkáváme se zde se dvěma typy odpovědí. Někteří informanti si hradí své volnočasové aktivity sami. Například informant č. 7 uvádí: „*Moje volnočasové aktivity se nezměnily, naopak na ně mám teď více času a všechno si hradím sám.*“ Informantka č. 5 sděluje, že volnočasové aktivity si hradí sama, ale musela je omezit z důvodu finanční náročnosti a času. Další informanti uvádí, že nemají finanční prostředky ani čas na své volnočasové aktivity. Například informantka č. 3 odpovídá: „*Už si nemůžu dovolit mít volnočasové aktivity jako dřív, takže jsem si vybrala aktivity, které mě nebudou nic stát, jako například čtení nebo procházky.*“

Poslední podkategorií v oblasti financí je otázka „Jakým způsobem zajišťujete úhradu lékařské a další zdravotní péče, která není kryta zdravotním pojištěním?“. Zde se objevuje odpověď, že lékařskou a další zdravotní péči financují oba rodiče na základě domluvy. Ale jsou zde i případy, kdy toto financování musí rodič zvládnout sám. Této situace se obává informantka č. 6, která sděluje: „*No, tuhle situaci jsem zatím řešit nemusela, ale vůbec nevím, co bych dělala, otec dětí neposílá alimenty, takže bych si asi musela půjčit od rodičů.*“ Informantka č. 3 uvádí, že všechna tato lékařská a zdravotní vyšetření hradila vždy sama z alimentů.

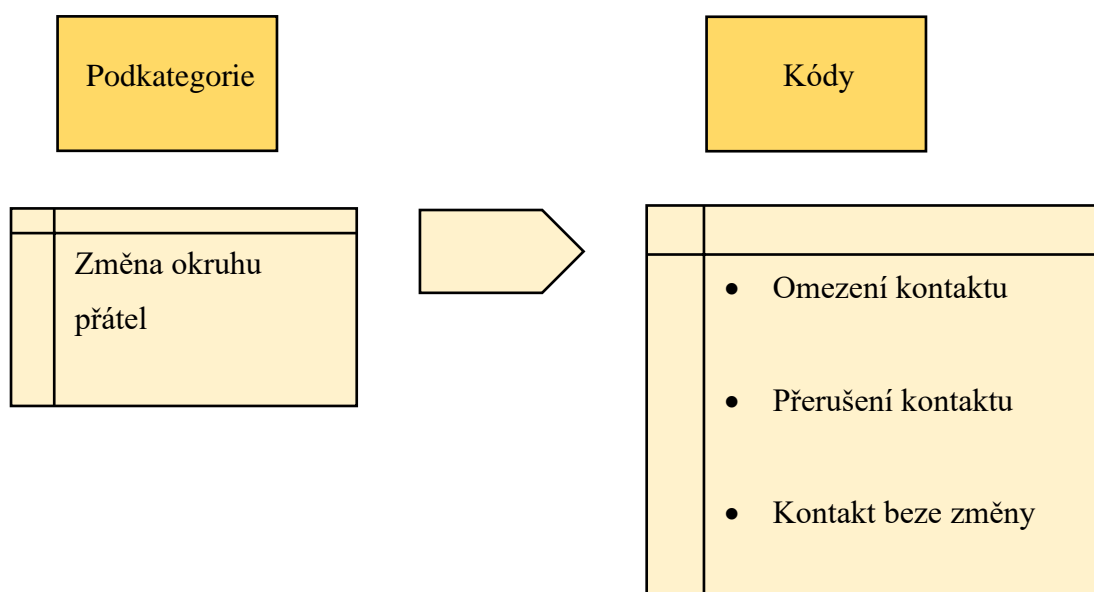
Kategorie č. 3: Vztahy

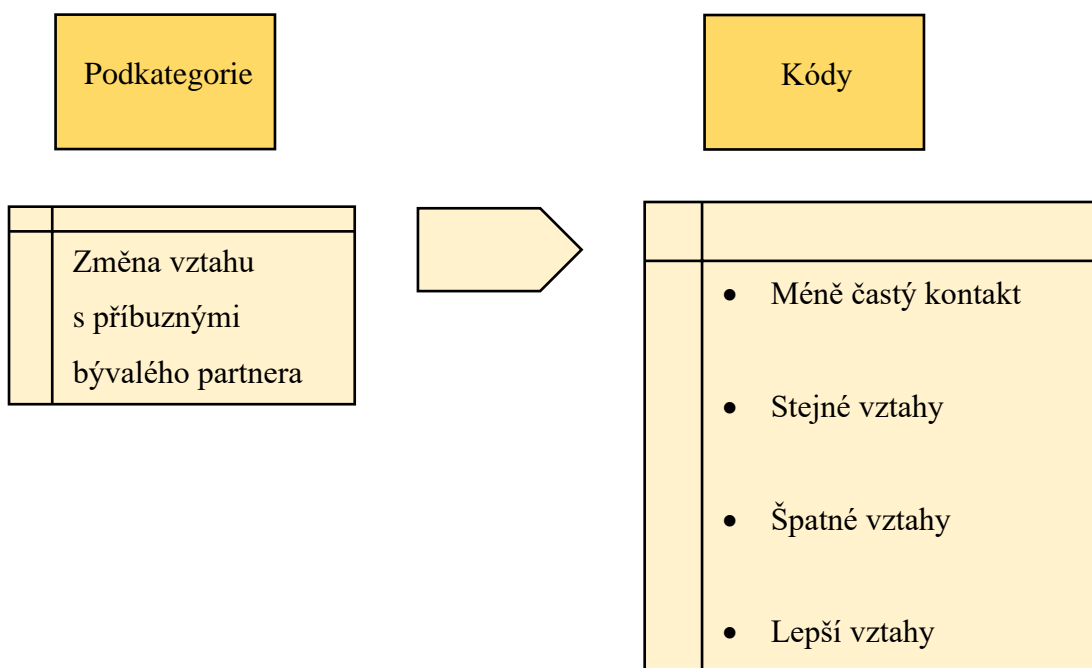
Rozvod ovlivňuje nejen vliv na stránku bydlení či financí, ale také má vliv na nás a na naše sociální okolí. Následkem rozvodu mohou být ovlivněny jak vztahy v rodině, tak i vztahy s přáteli. Může zde dojít k přerušení veškerých vztahů anebo k jejich narušení.

První podkategorií v této oblasti je otázka „Jakým způsobem se změnil vztah s vaším dítětem v jednotlivých fázích rozvodu?“. Informantka č. 1 uvádí, že rozvod její vztah s dítětem nijak neovlivnil, ale také dává na vědomí: „...děti jsou po rozvodu citlivější a výbušnější. Když není přítomen otec, tak jsou drzí a neposlušný.“ Informantka č. 2 říká, že rozvod její vztah s dcerou ovlivnil, ale že po rozvodu je více uzavřená a introvertní. Informantka č. 3 sděluje, že jejich vztahy zde byly narušeny, a to konkrétně takto: „Můj vztah k dětem se nezměnil, ale u nás došlo k tomu, že starší dcera jejího otce úplně odřízla. Ale syn se vídal s námi oběma, takže s ním to bylo těžší. Otec ho dost ovlivňoval a mezi námi pak často dochází k hádkám.“ Dalo by se tedy říci, že vztah s dcerou se jí upevnil, ovšem vztah se synem byl určitým způsobem narušen, a to z důvodu špatného vztahu rodičů. Změnu ve vztahu se svým dítětem pocítila informantka č. 4, ta se vyjadřuje následovně: „Když se moje dítě mělo vrátit zpět ke mně, tak ke mně nechťelo, pořád toužilo po kontaktu otce, který jsem mu nedokázala nijak vynahradit, a to mě velice zasáhlo.“ Informantka č. 5 sděluje, že vztah mezi rodičem a dítětem se nezměnil, ale změnil se vztah mezi sourozenci, kteří jsou na sebe teď více vázaní. Informantka č. 6 uvádí, že vztahy s dětmi se nezměnily, protože podle jejích slov „...otec se o ně nikdy

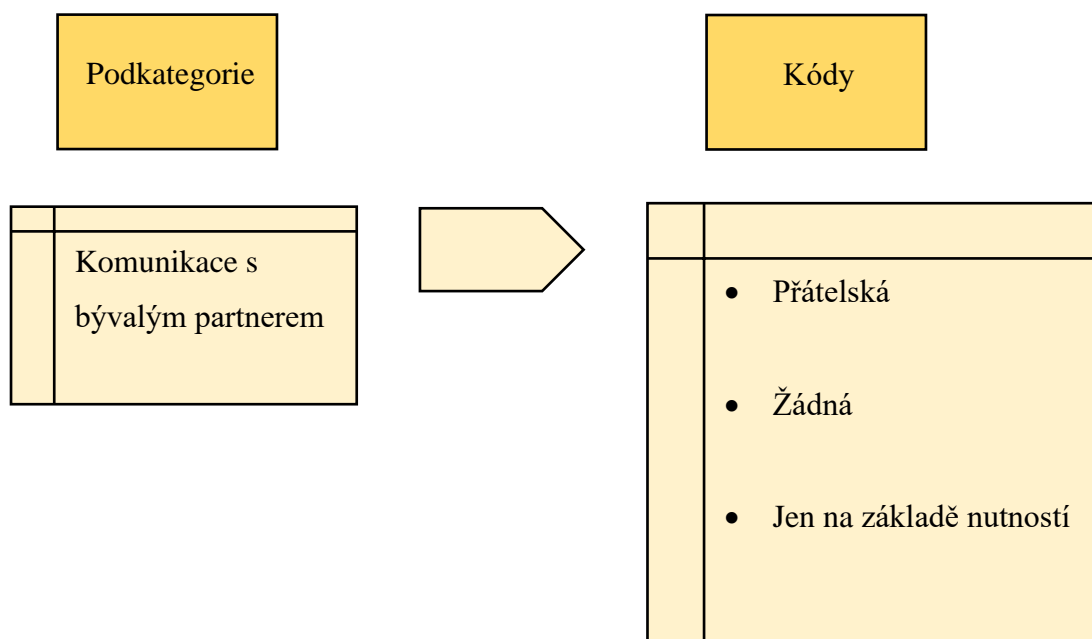
nezajímal a vzhledem k jeho alkoholismu bych ho k nim nejradši ani nepustila“. Informant č. 8 uvádí, že mezi ním a synem byly narušeny citové vazby a nyní si nejsou blízcí. V průběhu rozvodu dítě u něj nechtělo být a často mu bylo špatně. Mohlo by se zde jednat o tzv. syndrom zavrženého rodiče, pro který je typické odmítání jednoho z rodičů. Informantka č. 9 sděluje, že v průběhu rozvodu byl syn neposlušný, ale nyní se jejich vztah již upevnil. Jediný informant č. 7 uvádí, že jejich vztah nebyl rozvodem žádným způsobem ovlivněn.

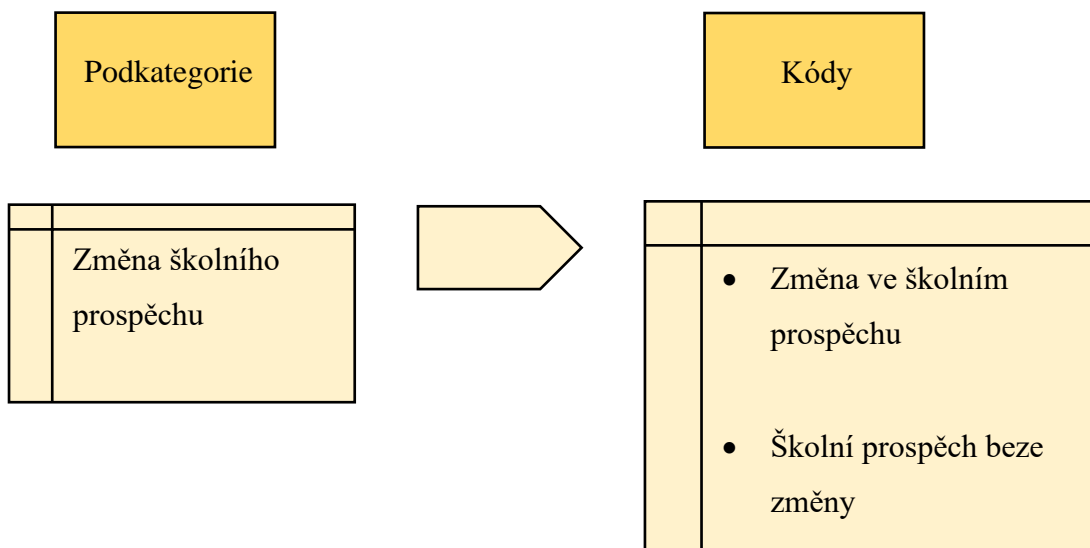
Manželstvím vznikají nová přátelství, ale rozvodem také mohou skončit. Na tento fakt, týkající se změny okruhu přátel v souvislosti s rozvodem, byli tázáni informanti. Byly zjištěny tři skutečnosti. Jednou z nich bylo omezení kontaktu s přáteli bývalého partnera, další skutečností jejich úplné přerušeni a poslední, že kontakty s přáteli zůstaly beze změny. Například informantka č. 1 sděluje, že kontakty s přáteli bývalého partnera udržuje, ale jsou méně časté než předtím. Informantka č. 3 uvádí: „Přerušila jsem veškeré kontakty s přáteli bývalého manžela, všechny odřízla.“ Informant č. 8 sděluje, že se jeho okruh přátel nezměnil, naopak ho všichni v době rozvodu podporovali.

Příbuzní jsou důležitou součástí života dítěte, a proto je potřeba s nimi udržovat kontakty, i to se ovšem v důsledku rozvodu může změnit. Nejčastější odpovědí na otázku „S jakými příbuznými vašeho bývalého manžela udržujete dobré vztahy a co se změnilo?“ bylo, že nejvíce udržují vztahy s prarodiči dítěte. Většinou spolu komunikují jen ve věcech, co se děti týká, a jejich kontakt je méně častý než před rozvodem. Informanti č. 5 a č. 7 oznamují, že jejich vztahy s příbuznými jsou stále stejné. Informant č. 8 sděluje: „*Moje vztahy s rodiči bývalé manželky byly vždycky špatné, oni jsou taková divná rodina. Teď jsou ještě horší než předtím, dávají mi rozvod za vinu, takže s nimi v kontaktu nejsem.*“ Dále také uvádí, že v důsledku rozvodu se mu zhoršil i vztah s jeho matkou, která mu rozvod také vyčítá a dává za vinu. Přestal s ní udržoval veškerý kontakt a komunikuje s ní pouze prostřednictvím nové partnerky. Překvapivou situaci zažívá také informantka č. 6, která uvádí: „*S jeho příbuznými jsem nikdy žádné vztahy neměla. Vlastně oni o mně ani vůbec nic nevěděli a ani nevěděli, že má bývalý nějaký děti. Naopak bych řekla, že teď si teprve budujeme dobrý vztahy, že jinak bychom se ani neznali.*“ Informantka také uvádí, že kontakty začaly z její iniciativy z důvodu nekomunikace bývalého manžela.

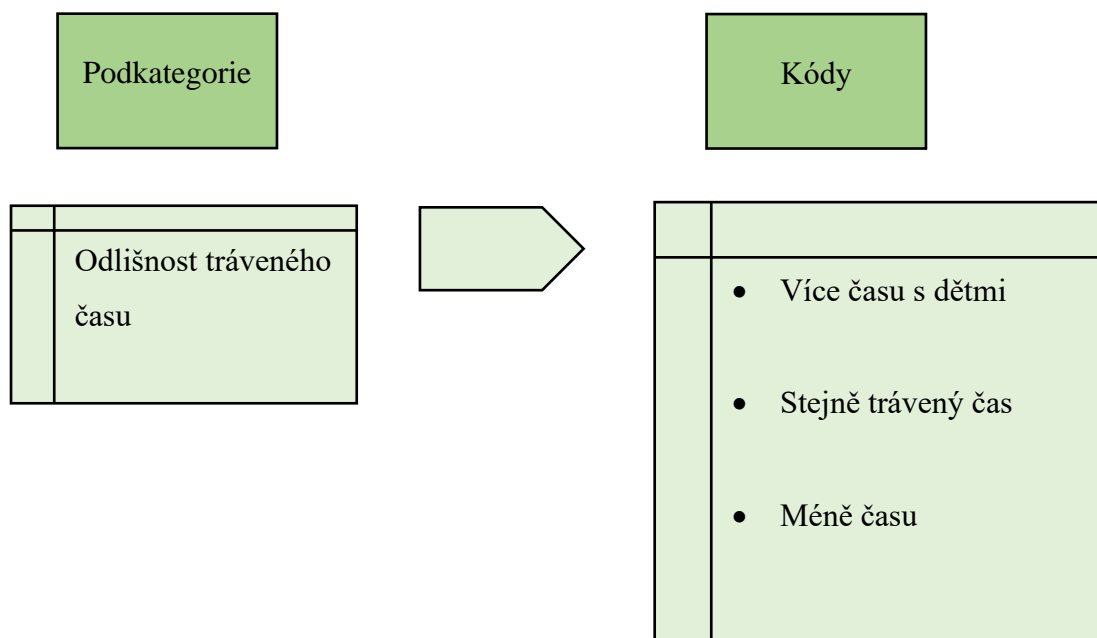

Důležitou součástí rozvodu je komunikace mezi oběma partnery. Dobrá komunikace může spousta věcí usnadnit. Partneři nemusí vše řešit jen prostřednictvím právníka, ale pokud jsou ochotni se domluvit, ušetří jim to spoustu času a stresu. Například domluva mezi dvěma bývalými partnery s přispěním odborníka může být za pomoci mediace. Ke komunikaci mezi bývalými partnery by mělo docházet hlavně ve věcech dítěte. Není dobré, pokud je komunikace mezi partnery úplně nulová. Nulovou komunikaci se svým bývalým manželem má informantka č. 3, která uvádí, že jsou teď „cizí lidi“. Nulovou komunikaci se svým bývalým manželem má také informantka č. 6, která uvádí: „V průběhu rozvodu se ozval, jen když něco potřeboval, teď se pohřešuje a nikdo o něm nic neví. Už si nepřeji s ním ani mluvit, nejradši bych ho nepustila ani k dětem.“ Informantka č. 9 sděluje, že se baví se svým bývalým manželem jen o nutných záležitostech. Stejnou zkušenost má i informant č. 8, který ale komunikuje přes jeho současnou partnerku. Informantka č. 4 uvádí, že se s manželem snaží komunikovat, ale vzhledem k jeho nové partnerce, která jeho dítě neakceptuje, komunikují pouze prostřednictvím její bývalé tchyně. Ostatní informanti odpovídají, že jejich komunikace probíhá v dobrém duchu, jsou schopni se domluvit a nedělají si žádné naschvály. Jako prostředky pro komunikaci bývají nejčastěji využívány telefonické hovory či textové zprávy. Dalším komunikačním kanálem jsou také děti.

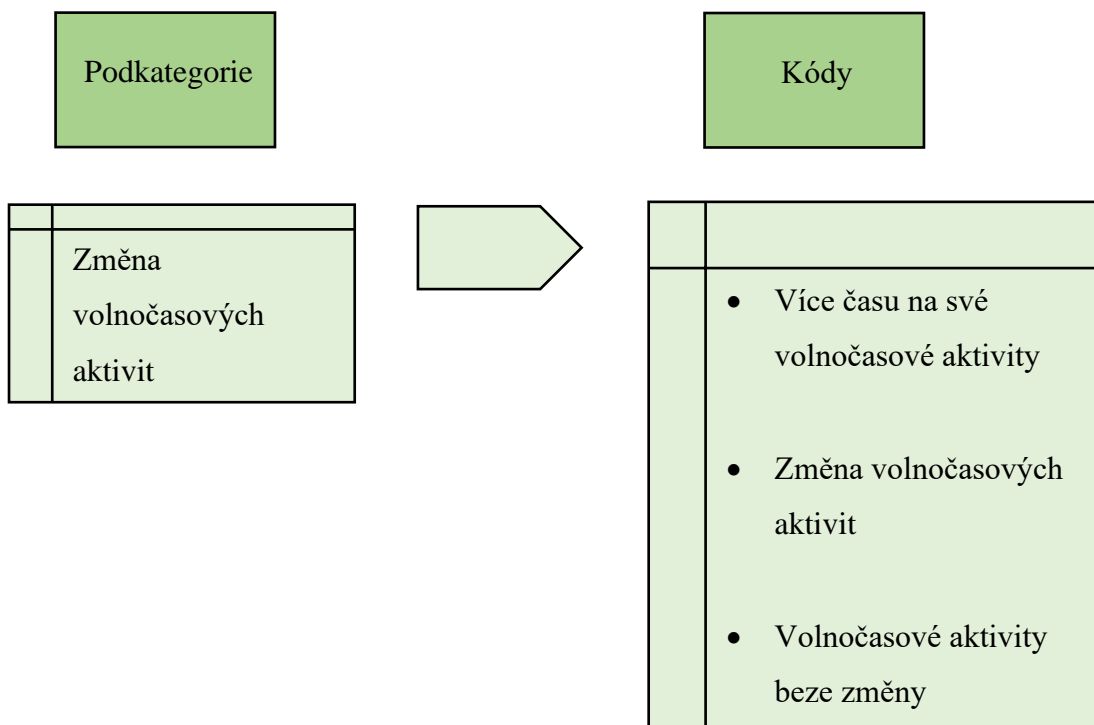
Rozvod na děti působí více, než si mnozí myslíme. Již v předchozích dotazech informanti uvádí určitou změnu v chování dítěte. Proto jsem položila následující otázku: „Jaká změna nastala ve školním prospěchu vašeho dítěte / vašich dětí v souvislosti s rozvodem?“ Informantka č. 1 uvádí, že školní prospěch jejího dítěte se zhoršil, nicméně nemusí to být pouze v důsledku rozvodu, ale i puberty. Informantka č. 3 uvádí: „*Můj syn opakoval ročník, neuznával v té době žádnou autoritu a škola ho nezajímala.*“ Problémy se školním prospěchem měl také syn informantky č. 9, která uvádí, že její syn měl nechuť chodit do školy, vzpíral se a nechtěl se učit. Ostatní informanti uvádí, že školní prospěch jejich dětí se žádným způsobem nezměnil.

Kategorie č. 4: Volný čas

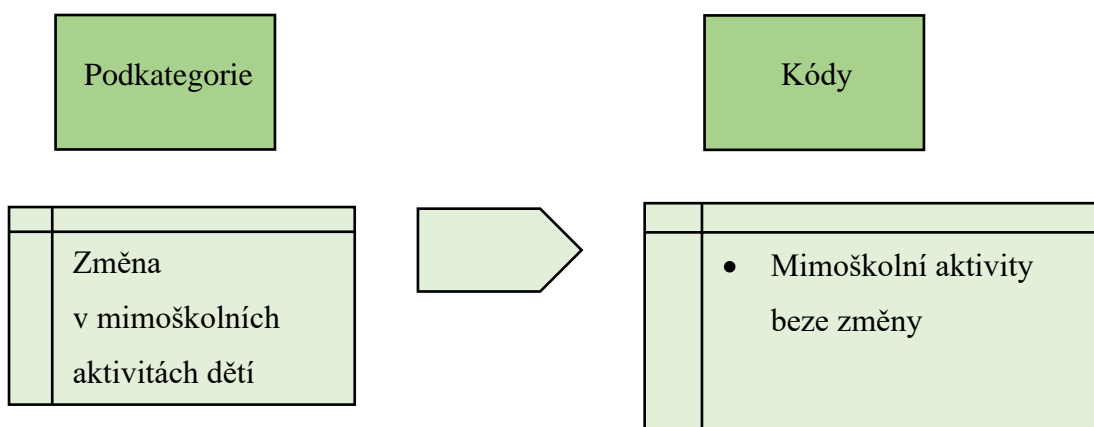

Volný čas je čas, kdy člověk nemá žádné povinnosti a může ho trávit způsobem, jakým chce. Činnosti, které v tomto čase vykonává, by mu měly přinášet zábavu a potěšení. V důsledku rozvodu se tento čas může změnit.

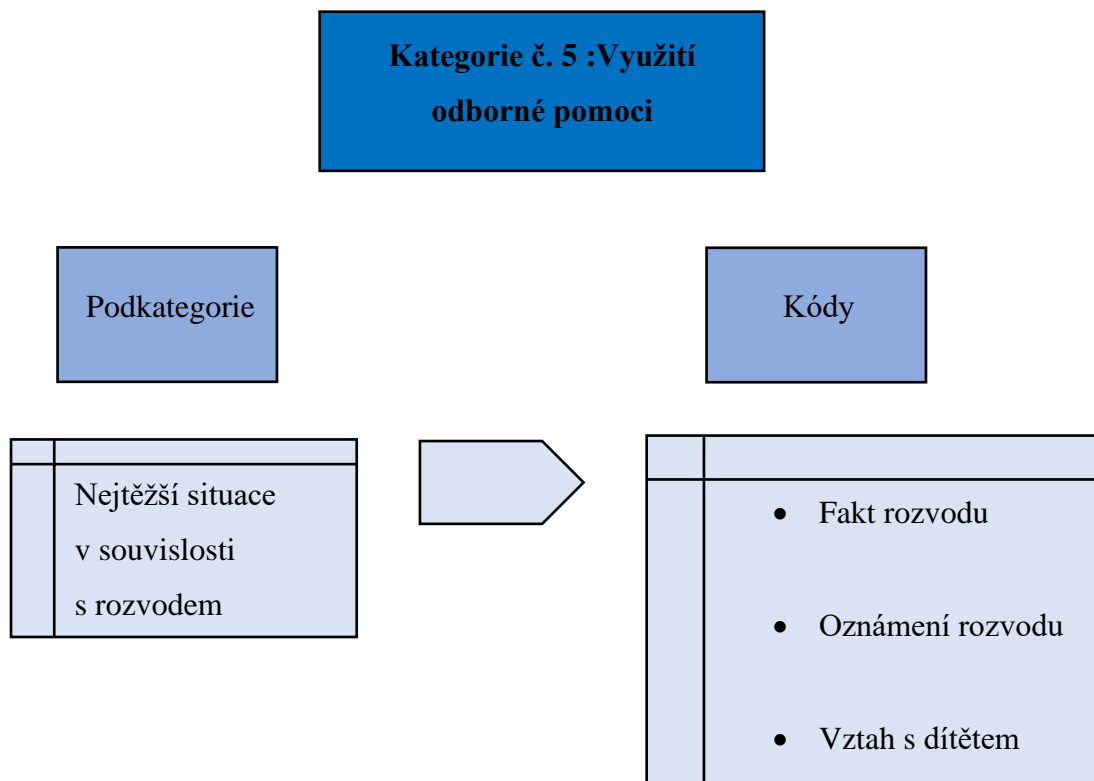
Čas trávený s dítětem se po rozvodu může změnit. Může to být závislé i na tom, kdo má dítě v péči. Pokud je ve výhradní péči jednoho z rodičů, je logické, že s tímto rodičem tráví více času. Většina informantů uvádí, že s dítětem tráví více času než před rozvodem, musí však vybírat aktivity, které jsou méně finančně náročné, protože na ně nemají prostředky. Informantka č. 6 uvádí, že její čas trávený s dětmi je stejný a občas dá děti k prarodičům, aby si odpočinula. Informant č. 7 uvádí, že se svým dítětem tráví méně času než před rozvodem, protože dítě je ve výhradní péči matky. Svou nelehkou situaci s dítětem přibližuje také informant č. 8, který říká: „Syn se mnou začal manipulovat, všechno muselo být podle něj, ať už šlo o aktivity, které budeme dělat, nebo o jídlo, co budeme jíst, a to opravdu nebylo příjemné.“

S péčí o děti a finanční situací respondentů jsou ovlivněny volnočasové aktivity informantů. Informantka č. 6 uvádí, že její volnočasové aktivity nebyly rozvodem ovlivněny. Informantka č. 3 uvádí, že trávila hodně volného času s přáteli bývalého manžela, se kterými se již nevidá, a proto se způsob trávení volného času změnil. Informantka č. 4 uvádí, že nyní nemá téměř žádné prostředky na své volnočasové aktivity, takže ji v tomto směru rozvod ovlivnil, stejnou situaci mají také informantky č. 7 a č. 9. Informantka č. 5 uvádí: „*Dříve jsem věnovala hodně času koníčkům mého bývalého manžela a teď mám více času na sebe a svoje koníčky.*“ Ostatní informanti uvádí, že nyní mají více času pro sebe než před rozvodem.

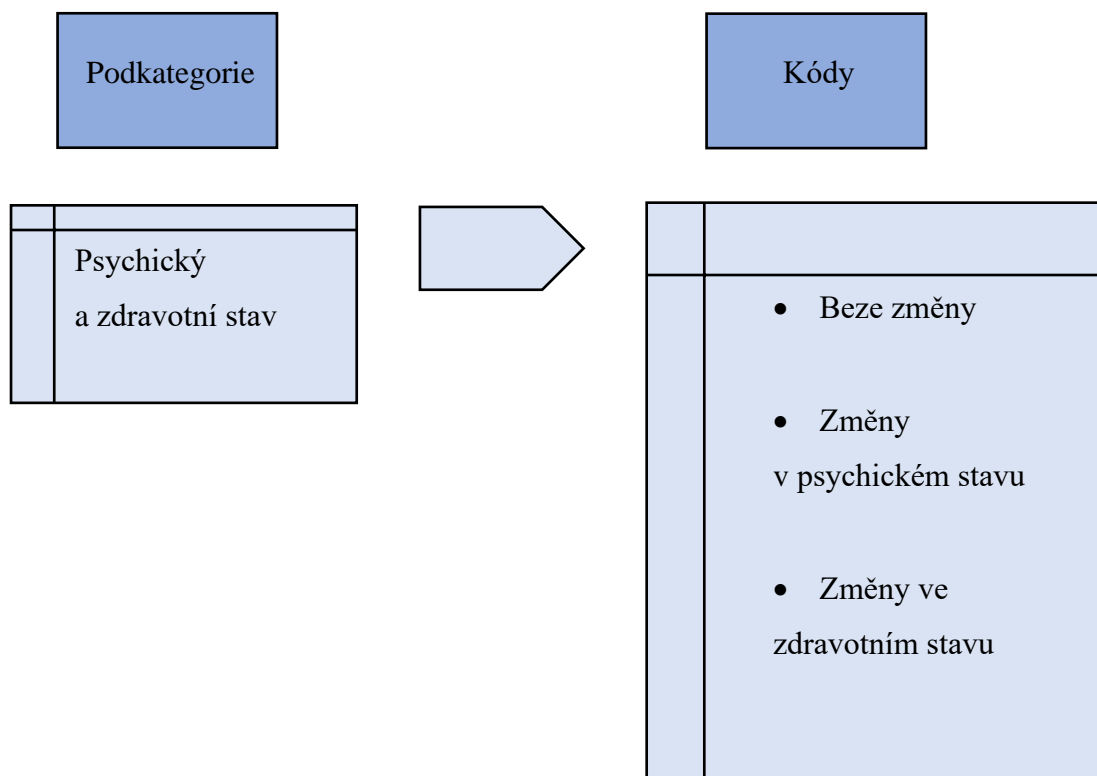
Tato kapitola se zabývá otázkou „Co se změnilo v mimoškolních aktivitách vašich dětí?“. Všichni informanti odpovídají jí jednoznačně, a to tak, že se mimoškolní aktivity jejich dětí nezměnily a rozvod na ně neměl žádný vliv. Informant č. 8 ale sděluje: „*Matka mého dítěte mi nikdy nedala vědět, že se můžu přijít podívat na nějaký zápas či školní vystoupení svého syna, a to mě vážně trápilo a mrzelo.*“

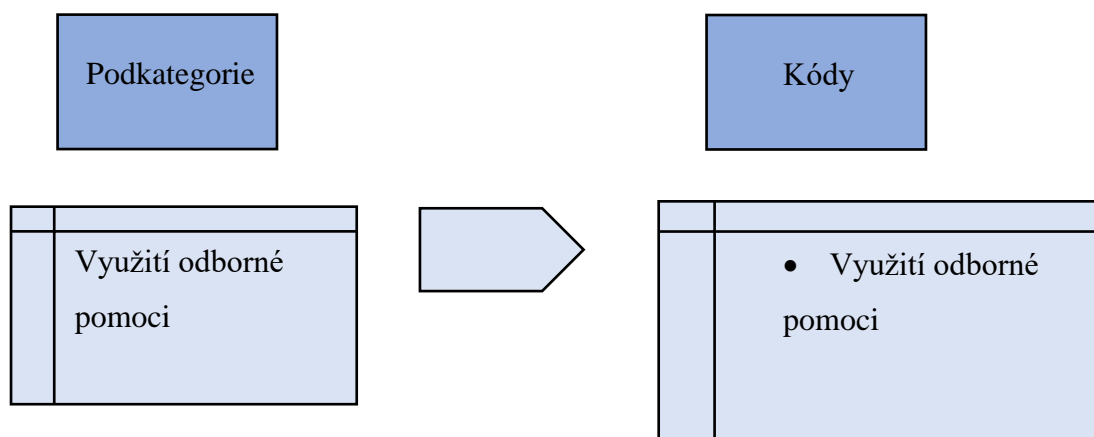
Rozvod obecně se pojí se spoustou formálních i neformálních procesů. Pro formální proces většinou potřebujeme odbornou pomoc. Tu lze také využívat v případech, kdy si člověk sám vlastními silami nedokáže pomoci. Pokud se rodiče nedokážou dohodnout například v oblasti péče o dítě, je jim dokonce odborná pomoc doporučena. Vzhledem k tomu, že se mi nepodařilo proniknout mezi informanty, kdy by všichni využívali sociální služby, bylo zjišťováno, jestli vůbec mají povědomí o existenci takových služeb.

Vzhledem ke zjišťování sociální situace informantů byla dotyčným položena otázka: „Která situace pro vás byla nejtěžší?“ Informanti č. 2, č. 3, č. 4 a č. 5 sdělují, že pro ně byl nejtěžší fakt smířit se s rozvodem. Informantka č. 1 uvádí, že pro ni bylo nejtěžší oznámit rozvod dětem a doufat, aby to vzaly dobře. Pro informantku č. 9 bylo nejtěžší najít odvahu a podat žádost o rozvod. Obávala se, jak bude manžel reagovat. Informant č. 8 považuje za nejtěžší situaci to, jaký má po rozvodu vztah se svým synem.

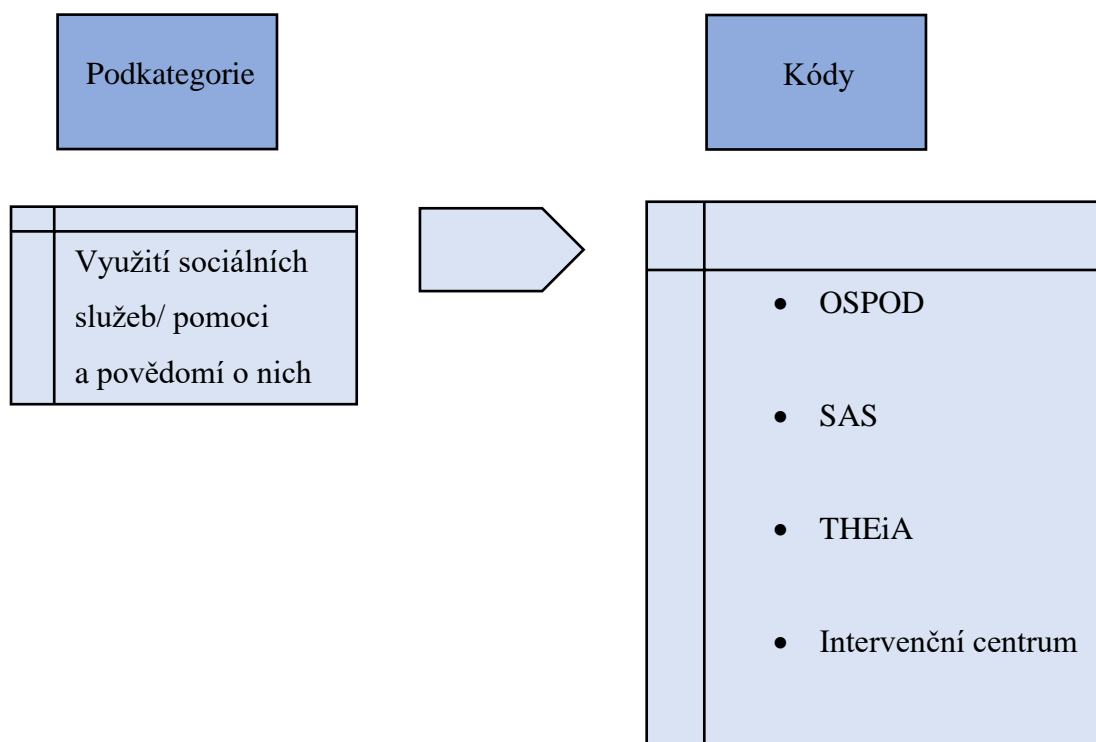
Informantku č. 6 nejvíce zasáhla její finanční situace po rozvodu a stav jejího bývalého manžela. Informant č. 7 uvádí: „*Nejtěžší pro mě bylo, že musím začít prakticky od nuly, ale zpětně toho nelituji.*“

Další podkategorie se zabývá změnou psychického a zdravotního stavu v souvislosti s rozvodem. Tato otázka byla zkoumána z toho důvodu, že tyto stavy mají celkový vliv na naši finanční situaci či chování. U někoho se mohou projevit pouze psychické problémy, u jiného fyzické a u někoho oboje. Informanti č. 1, č. 3 a č. 5 sdělují, že v důsledku rozvodu hodně zhubli a nejspíše to bylo způsobeno nervy a stresem. Psychickou náročnost rozvodu také zažila informantka č. 2, která uvádí, že pro ni byl psychicky nejnáročnější hlavně začátek. Informantka č. 6 sděluje: „*V důsledku rozvodu jsem začala brát prášky na nervy.*“ Velké zdravotní komplikace měla informantka č. 4, která sděluje, že v důsledku rozvodu měla problémy se střevy, a to konkrétně s ulcerózní kolitidou, kterou trpěla dříve v dětství, kvůli tomuto problému byla často v lékařské péči. Informant č. 7 nepociťuje, že by ho rozvod ovlivnil jak psychicky, tak fyzicky. Nejvíce pozitivně působil rozvod na informantku č. 9, která se svěřila, že její psychický stav se zlepšil, jelikož bývalý manžel ji psychicky týral.

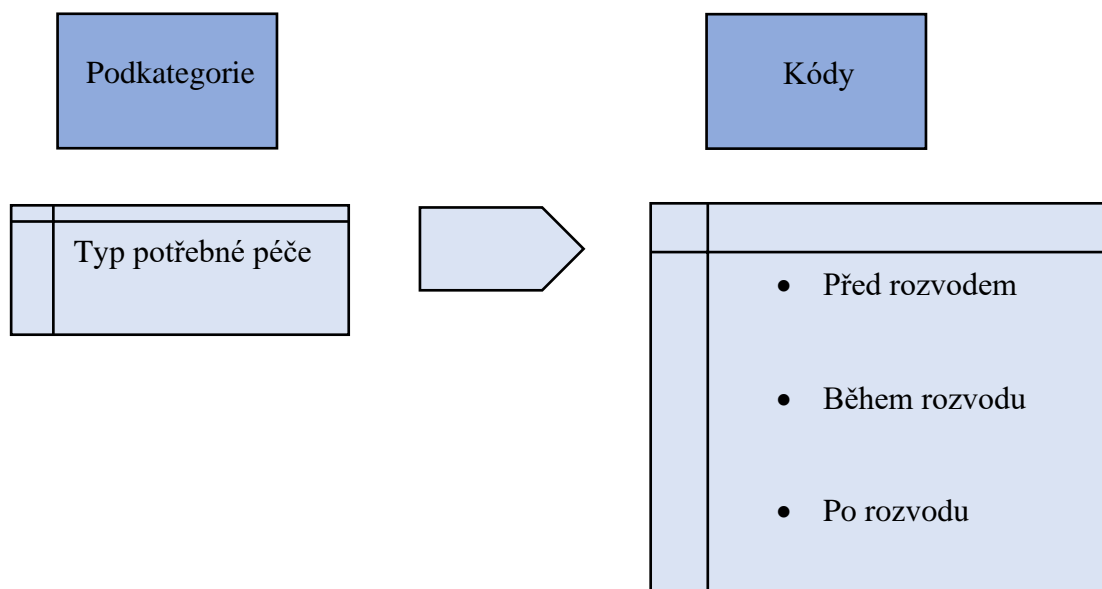

Každý z informantů využil odbornou pomoc v podobě advokáta. Ten je odborníkem, který zastupuje rodiče ve věci rozvodu. Může jim pomoci sepsat žádost o rozvod a celkově jim napomoci se zorientovat v celém procesu. Celkový proces rozvodu se řeší u soudu, který rozhoduje o všech možných náležitostech, například o péči o děti či stanovení výživného, a celkově ukončuje samotný proces. U některých soudů také vystupoval OSPOD, který zastupoval práva dítěte ve věcech rozvodu. Informantka č. 3 využila s bývalým manželem ještě před rozvodem manželskou poradnu. Uvádí, že se snažili před rozvodem vztah zachránit, ale bohužel jim to nevyšlo. Informantka uvádí, že měli pouze jedno setkání, ale terapeut samozřejmě nedokáže vyřešit veškeré manželské problémy během jednoho setkání. Účelem manželské poradny je řešit vztah klientů mezi sebou a následně partnery nasměrovat. Důležité je, aby na vztahu chtěli pracovat oba partneři. Další odbornou pomoc využila informantka č. 2, ta využila psychoterapeutickou poradnu. Ona sama uvádí, že se nejspíše potřebovala jen vypovídat. Účelem psychoterapie je zmírnění či odstranění psychického či fyzického utrpení a následné rozvíjení osobnosti. Psychoterapie může probíhat jak mezi klientem a psychoterapeutem, tak i mezi rodinnými příslušníky, jako rodinná terapie, i tu lze využít v rozvodové situaci. Další informanti říkají, že využili nebo chtěli využít dětského nebo dospělého psychologa. Dětského psychologa chtěla využít například informantka č. 1, ta uvádí: „Myslím si, že v době rozvodu syn potřeboval dětského psychologa, ale vzhledem k nedostatku psychologů a dlouhým čekacím dobám k tomu nedošlo.“ Dětský psycholog má za úkol pomoci lidem, kteří se ocitnou v psychických nesnázích.

Nejčastěji využívanou sociální službou byl OSPOD neboli orgán sociálně-právní ochrany dětí, a to z jeho iniciativy. OSPOD má povinnost se vyjádřit v rozvodovém řízení, pokud jsou děti nezletilé. Sociální pracovník na základě všech zjištěných informací vyhodnotí doporučení pro soud. Ten pak tento posudek bere jako jeden z důkazů pro rozhodnutí ve věcech ohledně dětí. Další sociální služba, kterou využili informanti č. 6 a č. 9, je sociální služba zvaná THEiA – krizové centrum o. p. s. Tato nestátní nezisková organizace nabízí pomoc v oblasti odborného sociálního poradenství klientům, kteří jsou v obtížné životní situaci. Nabízí například dluhové a finanční poradenství, sociální pomoc a pomoc v oblasti diskriminace. Zabývá se také problematikou rodin a mezilidských vztahů, v této oblasti je využily informantky č. 6 a č. 9., kdy jim tato organizace pomohla s rozvodem a se sepsáním žádosti o něj. Další sociální službou, která byla využita informanty, je služba SAS neboli Sociálně aktivizační služba pro rodiny s dětmi, jejímž poskytovatelem je Charita. Tato organizace poskytuje služby rodinám, které mají děti v péči a jsou v krizové životní situaci. Jedná se o pomoc rodinám, jejichž cílem je, aby rodina byla schopna zvládat problémy každodenního života, a přispívat k jejímu sociálnímu začlenění. Při aktivní spolupráci se sociálními pracovníci jim zde mohou poskytnout potravinovou a materiální pomoc, a to prostřednictvím potravinové banky, POMPO či dalších dárců. Jsou poskytovány formou balíčků. Potravinové a materiální pomoci využily například informantky č. 6 a č. 9. Informantka č. 9 také

využila Intervenční centrum, jehož zřizovatelem je Diecézní charita. Tuto sociální službu využila z toho důvodu, že se dostala do situace, kde se setkávala s psychickým týráním. Cílem Intervenčního centra je vytvořit pro klienty bezpečné prostředí a poradit jim ohledně dalších možností řešení této situace, psychické stabilizace a schopnosti sám/sama řešit krizovou situaci. Vzhledem k tomu, že ostatní informanti žádnou sociální službu nevyužívali, zjišťovala jsem informaci, jestli vůbec vědí o tom, že takovéto služby existují, které jim dokážou pomoci v souvislosti s rozvodem. Informanti odpovídali, že nevědí, že takové služby existují, a že o nich žádné povědomí nemají. Tedy až na informantku č. 2, která o nich má povědomí: „Vím, že takové služby existují, a to díky svému vzdělání.“

Další otázka, kterou jsem informantům pokládala, zněla takto: „Jaký typ pomoci jste potřebovali ve fázi předrozvodové, rozvodové a porozvodové?“ Nejdříve se zaměříme na fázi před rozvodem. Informantka č. 1 uvádí, že pomoc, kterou potřebovala, byla v jejím případě manželská poradna. Tato služba poskytuje pomoc osobám, které jsou v krizi předmanželské, manželské, rodinné i osobní. Informantka č. 2 uvádí, že se potřebovala spíše jen svěřit a vypovídat, a tak využila psychoterapeutické poradenství.

V průběhu rozvodu byla nejvíce potřeba pomoc právní. A to v podobě advokáta, který zastupuje jednoho z manželů v rozvodovém řízení. Advokát pomáhá rodiči s podáním žádosti, vyjednáváním s partnerem, také napomáhá s vypořádáním majetku a stanovením výživného na děti až po vynesení rozsudku. Informantka č. 6 uvádí: „Chtěla jsem využít asistovaný kontakt, protože se o děti v přítomnosti svého bývalého muže bojím.“ A to z důvodu užívání alkoholu jejího bývalého manžela. Asistované předání se

také může využít v případě, kdy probíhá trestní řízení, je-li někdo z rodičů duševně nemocen anebo jde o uživatele drog.

V porozvodové péči informanti uvádí jako nejpotřebnější psychickou pomoc, a to především v podobě psychologa. Informantka č. 4 také uvádí, že potřebovala pomoc finanční z důvodu nedostatku financí. Informantka č. 6 dále sděluje, že neměla dostatek potravin, hraček a kosmetických produktů, a proto potřebovala pomoc potravinovou i materiální. Potravinovou pomoc také potřebovala informantka č. 9, která uvádí, že také potřebovala pomoc finanční.

Informanti č. 3 a č. 8 sdělují, že ve všech těchto fázích potřebovali pomoc psychickou. Informanti č. 5 a č. 7 uvádí, že žádnou pomoc nepotřebovali a vše zvládli vyřešit s pomocí svých blízkých.

8 Diskuse

V diskusi jsou využity informace jak z teoretické části, tak i praktické části bakalářské práce. Diskuse se zabývá rozvodem a jeho sociálním dopadem na jednotlivé členy rodiny. Toto téma jsem si vybrala především z toho důvodu, že je to čím dál tím rozšířenější tematika a zajímala mě změna sociální situace jednotlivých rodin v důsledku rozvodu.

Celý výzkum byl inspirován tzv. Cochemskou praxí, což je přístup zaměřený na řešení rodičovského konfliktu v jednotlivých otázkách, se kterými se rodiče při rozvodu setkávají. Stát by měl do rozvodu zasahovat co nejméně a nejdůležitějším aspektem rozvodu je, aby se rodiče dokázali dohodnout bez pomoci státu. Cochemská praxe se právě zabývá jednotlivými problematikami, jako je otázka bydlení, školy, financí, péče o dítě, volný čas, lékařské péče atd. Tento tiskopis lze najít v příloze č. 3.

V úvodní části výzkumu jsem zjišťovala základní informace o rozvodu jednotlivých informantů, tyto údaje také shromažďuje Český statistický úřad. Jsou zde uvedeny informace o rozvodu, a to jak o věku v době rozvodu, pohlaví či délce trvání manželství, tak i o počtu dětí z manželství, o důvodu rozvodu, o tom, kdo podal návrh na rozvod, a také o kolikátý rozvod v pořadí se u informantů jedná.

V první kategorii se zabýváme otázkou bydlení. Občanský zákoník č. 89/2012 Sb. uvádí, že rozvádějící se manželé se musí dohodnout na úpravě svých majetkových poměrů a svého bydlení, a to písemně a s ověřenými podpisy. Pokud nejsou schopni se domluvit o těchto poměrech, může být podán návrh na vypořádání, a to za pomoci rozhodnutí soudu. Z výzkumu vyplývá, že problematika bydlení je jedním z faktorů, s nimiž se manželé musejí po rozvodu potýkat. Po rozvodu se museli někteří informanti přestěhovat. U těch, kdo bydleli ve dvougeneračním domku u rodičů, změna bydlení nenastala. Fučík (2013) uvádí, že v otázce bydlení je třeba brát ohled na to, kdo má dítě v péči. Také konstatuje, že otázka bydlení má přechodný charakter. Vzhledem k tomu, že se mění místo bydlení rodičů, mě zajímalo, jestli v důsledku rozvodu měla změna bydlení vliv na změnu školy dítěte. Informanti uvádí, že na žádného z nich to vliv nemělo, a to je dobré, protože rozvod je pro děti těžký, a pokud by musely navíc ještě měnit prostředí a přátele, byly by více zranitelné.

Druhou kategorií, kterou jsem se zabývala, byla otázka financí. Pokud bychom se podívali na oblast financí z hlediska pohlaví informantů v mém výzkumu, zjistili bychom, že oba informanti uvádí, že jejich finanční situace se zlepšila oproti situaci před

rozvodem. To by mohlo být tím, že nemají děti ve své péči. Ale pokud se podíváme na to, že všechny informantky, které mají děti v péči, mají horší finanční situaci, a často nedostačující, mohlo by to znamenat, že dostávají nižší alimenty od svých bývalých partnerů, než by potřebovaly. Nebo důvodem horší finanční situace žen mohou být jejich nižší platy oproti mužům. Občanský zákoník č. 89/2012 Sb. také umožňuje, že po rozvodu bývalí manželé mají vůči sobě vyživovací povinnost, a to na základě kritérií stanovených zákonem, ale v zásadě by měli mít oba manželé podobnou životní úroveň. Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR (2020) také připomíná, že vyživovací povinnost by neměla sloužit pouze k zajištění výživy, ale také k ostatním potřebám, jako jsou bydlení, ošacení, sportovní a další volnočasové potřeby. Nicméně se manželé této povinnosti mohou vzdát, a to vzájemným vypořádáním této povinnosti v rámci rozvodové dohody.

Další kategorií je oblast vztahů. Podíváme-li se na otázku ohledně změny vztahu rodiče s dítětem, někteří informanti pociťují změny v chování dítěte nebo chování vůči nim. Jako jeden z největších problémů uvádí Gradková (2019) syndrom zavrženého rodiče. Pokud se jedná o vztahy mezi přáteli, známými a rodiči bývalého partnera, Matoušek et al. (2011) uvádí, že je zde pochopitelná nechuť ke kontaktu s nimi. Avšak také uvádí, že s rodiči bývalého partnera dokážou dobře vycházet kvůli jejich dětem. Nicméně záleží na každém, jaké vztahy se snaží udržovat. Informanti vyvíjejí snahu udržovat dobré vztahy hlavně s rodinnými příslušníky bývalého partnera. Gradková (2019) také mluví o zhoršení školního prospěchu. Ten může být zhoršen právě v důsledku toho, že dítě se zabývá situací doma, a o školu ztrácí zájem. Proto se zde může objevit i záškoláctví. Informanti uvádí, že školní prospěch byl u většiny beze změny.

Další kategorií, kterou se výzkum zabýval, byla oblast volného času. Labusová (2023) uvádí, že pokud jde o volný čas rodičů, ti často staví volný čas svých dětí nad využití svého volného času. Dále uvádí, že rodiče by měli umět sladit práci s volným časem. Měli by též využít spolupráci širší rodiny, aby měli také čas sami na sebe. Z výzkumu vyplývá, že rodiče, kteří mají dítě v péči, tráví s dětmi více času a mají méně času na své volnočasové aktivity.

Poslední kategorií je využití odborné pomoci. Každý z informantů využil pomoc právní, a to v souvislosti se samotným procesem rozvodu. Většina informantů uvádí, že potřebovala pomoc psychickou. Někteří informanti nemají téměř žádné povědomí o tom, že existují sociální služby, které mohou využít v souvislosti s rozvodem, a toto povědomí by se mělo podle mého názoru rozšiřovat.

Z mého úhlu pohledu je jasné, že rozvod ovlivní život každého člověka, a to z hlediska povahy rozvodu. Jde o velice individuální situaci, která závisí na povaze člověka a jeho sociální situaci před rozvodem. Každý rozvod zpracovává jiným způsobem a jinak na něj reaguje. Přesto se v důsledku rozvodu mění sociální situace obou manželů, a to k horšímu.

Pokud by se mi podařilo proniknout mezi rodiny, které jsou sociálně slabé nebo mají za sebou více rozvodů, výsledky by mohly být jiné. Tyto rodiny mají podle mého názoru sociální situaci komplikovanější. Můžou zde být větší finanční problémy rodin a s tím spojené i obtíže v oblasti bydlení. Tyto rodiny se často stěhují například do ubytoven nebo do azylových domů, protože jejich finanční situace je velice špatná. Důležitým aspektem je také osobnost rodičů, jejich ochota a vzájemná spolupráce. Právě sociálně slabé rodiny využívají sociální služby, které jim pomohou v situacích, kdy si nedokážou samy pomoci.

9 Závěr

Cílem bakalářské práce bylo zjistit sociální situaci rodiny bezprostředně po rozvodu. Pro splnění tohoto cíle byla vybrána metoda kvalitativního výzkumu. Využitou technikou ke sběru dat byl polostrukturovaný rozhovor s vyhodnocením pomocí otevřeného kódování na základě provedeného rozhovoru. Výzkumný soubor sestával z devíti rodičů, kteří se nacházeli v situaci bezprostředně po rozvodu a byli ochotni se podílet na výzkumu této bakalářské práce.

Na základě stanoveného cíle byly položeny dvě výzkumné otázky. První otázka zněla: „Jaké sociální dopady rozvodu rodiče pocítili v oblastech bydlení, financí, vztahů a volného času?“ Se změnou bydlení se potýká vždy jeden z rodičů, závisí to však na jejich majetkové situaci. Při změně bydlení se rodič potýká se spoustou problémů. Musí si byt znovu zařídit, což je finančně náročné, anebo si dokonce vzít hypotéku, což velice ovlivňuje finanční situaci. Rodiče pocítili dopady rozvodu na tyto oblasti, a to nejvíce v oblasti financí, kdy mají nedostatek finančních prostředků a musí se hodně uskromňovat. Oblast vztahů je velice individuální záležitost, která závisí na tom, jaké byly vztahy před rozvodem, a nezávisí pouze na rodiči, ale také na druhé straně. Vztahy jsou rovněž ovlivněny individuální povahou každého jedince. Z výzkumu však vyplývá, že většina informantů má dobré vztahy s příbuznými bývalého partnera, ale s přáteli bývalého partnera se vztahy zhoršily, či se dokonce přerušily. Sociální dopad na volný čas v souvislosti s rozvodem pocítují informanti z hlediska svého volného času, kdy mají méně času než před rozvodem na sebe a svůj volný čas. S volným časem se také pojí otázka financí, která volnočasové aktivity výrazně ovlivňuje, z čehož vyplývá, že všechny tyto sociální situace jsou na sobě určitým způsobem závislé a vzájemně propojené.

Druhá výzkumná otázka zněla: „Jakou odbornou pomoc využili rodiče v kontextu sociálních dopadů rozvodu?“ Většina rodičů nevyužila žádnou odbornou pomoc v kontextu sociálních dopadů rozvodu, a to z toho důvodu, že si dokázali poradit vlastními silami, případně za pomoci svých blízkých. Vzhledem k tomu, že žádnou pomoc nevyužili, byli tázáni, jestli mají povědomí o tom, že mohou takové služby využít, přičemž většina odpověděla, že nemá povědomí o takových službách. Ti, kdo měli povědomí o takovýchto službách, využili pomoc psychologickou, materiální a potravinovou či finanční v podobě dávek.

V rámci této bakalářské práce jsem se snažila odpovědět na stanovené výzkumné otázky a dosáhnout cíle, který jsem si určila. Uvědomuji si ale také omezení, se kterými jsem se při výzkumu setkala. Zejména se to týkalo toho, že se mi nepodařilo blíže proniknout mezi uživatele sociálních služeb, kteří by potřebovali pomoc se svojí sociální situací v důsledku rozvodu.

Výsledky této práce mohou použít sociální pracovníci při práci s rodinou v rozvodu v kontextu zajištění pomoci rodinám, které významně zasáhnou sociální dopady rozvodu. Tuto bakalářskou práci také mohou využít studenti sociálních a pedagogických studijních programů jako základní informační zdroj pro porozumění problematice rodiny v rozvodu.

V praxi je z mého pohledu pro spolupráci obou rodičů příznivá právě Cochemská praxe, kterou jsem již výše zmiňovala. S touto praxí by měl být seznámen každý z rodičů, který se s rozvodem či rozchodem potýká. Je důležité, aby se rodiče dohodli na řešení situací, jež mohou v životě dítěte nastat, a usnadnili si tak veškerou komunikaci a komplikace mezi sebou.

10 Seznam literatury a zdrojů

1. ALNASER, F., AL-FADHLI, H., 2023. *Social Change in the Gulf Region* [online]. Singapore: Springer. 659 s. [cit. 2023-06-10]. ISBN 978-981-19-7796-1. Dostupné z: <https://doi.org/10.1007/978-981-19-7796-1>
2. BARVÍKOVÁ, J., 2016. Cochemská praxe. In: *Sancedetem.cz* [online]. 15. 3. 2023 [cit. 2023-06-10]. Dostupné z: <https://sancedetem.cz/cochemska-praxe>
3. CROWLEY, E. J., 2019. Gray divorce: Explaining midlife marital splits. *Journal of Women & Aging* [online]. 31(1), 49–72 [cit. 2023-06-10]. DOI: 10.1080/08952841.2017.1409918. Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/08952841.2017.1409918>
4. ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, 2019. *Rozvodovost* [online]. Praha: Český statistický úřad [cit. 2022-11-11]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/121768528/13006920a03.pdf/b0901bf0-25ef-4d2f-a0bb-2055e3d5d9ab?version=1.1>
5. ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, 2021a. *Demografická ročenka České republiky: Rozvody podle příčiny rozvratu manželství*, 2021. [online]. Praha: Český statistický úřad [cit. 2022-11-11]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/165591251/13006722c10.pdf/d52afb66-6d12-4f9b-aebb-dbe37eebd9f8?version=1.1>
6. ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, 2021b. *Demografická ročenka České republiky: Rozvody podle věku, pohlaví, počtu předchozích rozvodů a počtu nezletilých dětí* [online]. Praha: Český statistický úřad [cit. 2022-11-11]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/165591251/13006722c07.pdf/79ee364f-76cb-4e5a-80fd-ad11d9cf325c?version=1.1>
7. ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, 2021c. *Statistická ročenka České republiky – 2021*. In: *Czso.cz* [online]. 29. 11. 2021 [cit. 2022-11-11]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/4-obyvateľstvo-gaj9osvv38>
8. DULAN, J. et al., 2022. The concept of „Family Relations“ in Cultural and Historical Development. *International Journal of Innovative Research in Science Engineering and Technology* [online]. 11(11), 201–204 [cit. 2023-06-10]. ISSN 2750-6274. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/365353140_The_Concept_of_Family_and_Family_Relations_in_Cultural_and_Historical_Development

9. DUNOVSKÝ, J. et al., 1999. *Sociální pediatrie: vybrané kapitoly*. Praha: Grada Publishing. 279 s. ISBN 978-80-7169-254-9.
10. FUČÍK, P., 2013. *Rozvod a změny reprodukčních strategií*. Brno: Masarykova univerzita. 172 s. ISBN 978-80-210-7659-4.
11. GRADKOVÁ, V., 2019. *Metodika: Rozvodová a porozvodová péče v kontextu sociálně-právní ochrany dětí* [online]. Karviná: Akademický ústav Karviná [cit. 2023-06-10]. Dostupné z: https://www.akademickyustav.cz/domains/akademickyustav.cz/wp-content/uploads/2019/10/rozvodova_a_porozvodova_pece_v_kontextu_spod.pdf
12. GULOVÁ, L. et al., 2013. *Výzkumné metody v pedagogické praxi*. Praha: Grada Publishing. 248 s. ISBN 978-80-247-4368-4.
13. HAMPLOVÁ, D. et al., 2021. *Rodina jako středobod života zdravé společnosti* [online]. Praha: Společnost pro Svatováclavská studia. 105 s. [cit. 2023-06-10]. ISBN 978-80-908340-1-9. Dostupné z: https://katalog.vupsv.cz/fulltext/sig_6782.pdf
14. HENDL, J., 2016. *Kvalitativní výzkum: Základní teorie, metody a aplikace*. Praha: Portál. 438 s. ISBN 978-80-262-0982-9.
15. HÖHNE, S., PALONCYOVÁ, J., 2019. *Péče o děti po rozvodu či rozchodu* [online]. Praha: VÚPSV [cit. 2022-11-11]. Dostupné z: https://katalog.vupsv.cz/fulltext/vv_002.pdf
16. HOLÁ, L. et al., 2013. *Mediace a možnosti využití*. Praha: Grada Publishing. 512 s. ISBN 978-80-247-8776-3.
17. KARKASHADZE, N. et al., 2023. The Role of The Family in The Socialization of the Individual, Contemporary Problems and Perspectives. *International Journal of Innovative Technologies in Social Science* [online]. 1(37) [cit. 2023-06-10]. DOI: 10.31435/rsglobal_ijitss/30032023/7942. Dostupné z: https://doi.org/10.31435/rsglobal_ijitss/30032023/7942
18. KRAUS, B., 2010. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál. 216 s. ISBN 978-80-7367-383-3.
19. KUCHAROVÁ, V. et al., 2019. *Česká rodina na počátku 21. století: životní podmínky, vztahy a potřeby*. Praha: Sociologické nakladatelství. 299 s. ISBN 978-80-7416-333-3.

20. KUKLA, L. et al., 2016. *Sociální a preventivní pediatrie v současném pojetí*. Praha: Grada Publishing. 456 s. ISBN 978-80-271-9224-3.
21. LABUSOVÁ, E., 2023. Kolik času svých rodičů potřebují současné děti? In: *Sancedetem.cz* [online]. 7. 2. 2023 [cit. 2023-06-10]. Dostupné z: <https://sancedetem.cz/kolik-casu-svych-rodicu-potrebuji-soucasne-deti>
22. MANSOURI, A., 2023. Divorce is not always unpleasant and disagreeable. *Revue de Développement Humain* [online]. 7(3), 67–77 [cit. 2023-06-10]. ISSN 2602-6686. Dostupné z: <https://www.asjp.cerist.dz/en/article/212053>
23. MATĚJČEK, Z., 1992. *Dítě a rodina v psychologickém poradenství*. Praha: SPN. 223 s. ISBN 80-04-25236-2.
24. MATOUŠEK, O. et al., 2005. *Sociální práce v praxi*. Praha: Portál. 352 s. ISBN 978-80-7367-818-0.
25. MATOUŠEK, O. et al., 2008. *Metody a řízení sociální práce*. Praha: Portál. 384 s. ISBN 978-80-262-0213-4.
26. MATOUŠEK, O. et al., 2011. *Sociální služby*. Praha: Portál. 184 s. ISBN 978-80-7367-310-9.
27. MATOUŠEK, O. et al., 2015. *Děti a rodiče v rozvodu*. Praha: Portál. 256 s. ISBN 978-80-262-0968-3.
28. MÁTEL, A., 2019. *Teorie sociální práce I: Sociální práce jako profese, akademická disciplína a vědní obor*. Praha: Grada Publishing. 208 s. ISBN 978-80-271-2825-9.
29. MIKULKOVÁ, M. et al., 2021. *Hlavu vzhůru po rozvodu?! Cesta k fungujícímu rodičovskému týmu*. Praha: Grada Publishing. 232 s. ISBN 978-80-271-4554-6.
30. MIKULKOVÁ, M., 2019. *Metodika doprovázení rodičů a dětí v rozvodové a porozvodové situaci. Komplexní péče o rodinu a děti v (po)rozvodové situaci* [online]. Karviná: Akademický ústav [cit. 2022-11-11]. Dostupné z: https://www.akademickyustav.cz/domains/akademickyustav.cz/wp-content/uploads/2019/10/metodika_doprovazeni_rodicu_a_deti_v_rozvodove_a_porozvodove_situaci.pdf

31. MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍ VĚCÍ ČR, 2020. Vyživovací povinnost vůči dítěti. In: *Portal.gov.cz* [online]. 6. 11. 2020 [cit. 2023-06-10] Dostupné z: <https://portal.gov.cz/rozcestniky/vyzivovaci-povinnost-vuci-diteti-RZC-7>
32. MOŽNÝ, I., 2008. *Rodina a společnost*. 2., upr. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství. 321 s. ISBN 978-80-86429-87-8.
33. NOVÁK, T., ŠMOLKA P., 2016. *Manželské a rodinné poradenství*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada Publishing. 128 s. ISBN 978-80-271-9021-8.
34. NOVOTNÁ, K., 2019. Tvoje děti nejsou moje děti, aneb patchworkové rodiny. In: *Akademierodicozsvi.cz* [online]. 8. 6. 2019 [cit. 2023-06-10]. Dostupné z: <https://www.akademierodicozsvi.cz/blog/tvoje-deti-nejsou-moje-deti-aneb-patchworkove-rodiny>
35. PAKOSTA, P., 2008. Rozvodovost a vzdělání obou manželů. *Demografie*, 50(1), 64–70. ISSN 0011-8265.
36. PETRUSEK, M., 2017. Skupina neformální. In: *Encyklopedie.soc.cas.cz* [online]. 11. 12. 2017 [cit. 2023-06-10]. Dostupné z: https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Skupina_neform%C3%A1ln%C3%AD
37. PEW RESEARCH CENTER, 2023. Same-Sex Marriage Around the World. In: *Pewforum.org* [online]. 9. 6. 2023 [cit. 2023-06-10]. Dostupné z: <https://www.pewforum.org/fact-sheet/gay-marriage-around-the-world/>
38. PROCHÁZKA, M., 2012. *Sociální pedagogika*. Praha: Grada Publishing. 208 s. ISBN 978-80-247-7671-2.
39. PUNCH, K. F., 2008. *Úspěšný návrh výzkumu*. Praha: Portál. 232 s. ISBN 978-80-7367-468-7.
40. RASHID, S. et al., 2022. Divorce Is Not Always Negative. *Advances in Social Sciences Research Journal* [online]. 9(11), 415–419 [cit. 2023-06-10]. DOI: 10.14738/assrj.911.13468. Dostupné z: <https://doi.org/10.14738/assrj.911.13468>
41. REICHEL, J., 2009. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada Publishing. 192 s. ISBN 978-80-247-3006.

42. Sdělení č. 104/1991 Sb., sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o právech dítěte, 1991. In: *Sbírka zákonů a Sbírka mezinárodních smluv*, částka 22, s. 502–511. ISSN 1211-1244.
43. SKŘIVÁNKOVÁ, M., 2012. Rozvod manželství. In: *Sancedetem.cz* [online]. 2. 5. 2023 [cit. 2023-06-10]. Dostupné z: <https://sancedetem.cz/rozvod-manzelstvi>
44. ŠAFRÁNKOVÁ, D., 2019. *Pedagogika*. 2., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Grada Publishing. 368 s. ISBN 978-80-271-1190-9.
45. ŠULOVÁ, L., FAIT, T., WEISS, P., 2011. *Výchova k sexuálně reprodukčnímu zdraví*. Praha: Maxdorf. 436 s. ISBN 978-80-7345-238-4.
46. ŠVARÍČEK, R. et al., 2013. Jak psát kvalitativně orientované výzkumné studie. Kvalita v kvalitativním výzkumu. *Pedagogická orientace* [online], 23(4), 478–510 [cit. 2023-06-10]. ISSN 1805-9511. Dostupné z: <https://doi.org/10.5817/PedOr2013-4-478>
47. Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, 2006. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 37, s. 1257–1289. ISSN 1211-1244.
48. Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, 1999. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 111, s. 7662–7681. ISSN 1211-1244.
49. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, 2012. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 33, s. 1097–1132. ISSN 1211-1244.
50. ZAKOUŘILOVÁ, E., 2017. Práce s rodinami v rozvodové situaci. In: *Socialniprace.cz* [online]. 13. 10. 2017 [cit. 2022-11-11]. Dostupné z: <https://socialniprace.cz/online-clanky/prace-s-rodinami-v-rozvodove-situaci/>

11 Seznam obrázků a tabulek

Obrázek č. 1: Harmonogram sběru dat	27
Obrázek č. 2: Soupis kategorií a podkategorií	28
Tabulka č. 1: Typologie rodin.....	13
Tabulka č. 2: Identifikační údaje informantů.....	29
Tabulka č. 3: Rozvod a péče o děti	31

12 Seznam příloh

Příloha č. 1 Otázky k rozhovoru

Příloha č. 2 Informovaný souhlas a žádost o provedení výzkumu v rámci
zpracování BP pro nezdravotnické pracoviště

Příloha č. 3 Cochemská praxe

Příloha č. 1: Otázky k rozhovoru

Otázky pro polostrukturovaný rozhovor s rodiči, kteří jsou bezprostředně po rozvodu

1. Jaké je vaše pohlaví?
2. Jaký byl váš věk v době rozvodu?
3. Jak dlouho trvalo vaše manželství?
4. Kolik máte dětí?
5. Jakou máte péči a proč jste ji zvolili?
6. Jaký byl důvod rozvodu a kdo ho uskutečnil?
7. Jak u vás rozvod probíhal?
8. Kolikátý je to váš rozvod?
9. Jak se změnila vaše bytové poměry?
10. Stěhovali jste se v důsledku rozvodu?
11. V jakém typu bydlení nyní žijete (byť v osobním vlastnictví, dům, nájemní byt, rodinný dům, bydlení u rodičů)?
12. Které požadavky/potřeby vaše bydlení v tuto chvíli nenaplnuje, a rádi byste je v blízké budoucnosti změnili?
13. Jakým způsobem jste vyřešili bydlení v souvislosti s tím, kam bude vaše dítě chodit do školy?
14. Jak se změnila vaše finanční situace? A jaký to má na vás dopad?
15. Uveďte, zda čerpáte dávky, a pokud ano, které všechny to jsou (např. příspěvek na dítě), případně uveďte jejich výši (zaokrouhлено na celá čísla).
16. Jaký vliv měl rozvod na vaše zaměstnání?
17. Jakým způsobem zajišťujete financování volnočasových a sportovních aktivit vašich dětí? Jak se změnila vaše situace v této oblasti oproti situaci před rozvodem?
18. Jakým způsobem zajišťujete financování svých volnočasových a sportovních aktivit? Jak se změnila vaše situace v této oblasti oproti situaci před rozvodem?
19. Jakým způsobem zajišťujete úhradu lékařské a další zdravotní péče, která není kryta zdravotním pojištěním (např. rovnátka, ortopedické vložky apod.)?
20. Jaká změna nastala ve školním prospěchu vašeho dítěte / vašich dětí v souvislosti s rozvodem?
21. Jakým způsobem se změnil vztah s vaším dítětem v jednotlivých fázích rozvodu?
22. Jaké nastaly změny v okruhu vašich přátel?

23. S jakými příbuznými vašeho bývalého partnera udržujete dobré vztahy? Co se změnilo?
24. Jak byste popsali vaši vzájemnou komunikaci s bývalým partnerem?
25. Jak je odlišný čas strávený s dětmi v souvislosti s rozvodem?
26. Jakým způsobem se změnila vaše volnočasové aktivity?
27. Co se změnilo v mimoškolních aktivitách vašich dětí?
28. Která situace pro vás byla nejtěžší?
29. Jak ovlivnil rozvod váš zdravotní a psychický stav?
30. Jakou jste využil/a odbornou pomoc v souvislosti s rozvodem?
31. Jakou formu pomoci / sociálních služeb jste využili?
32. Jaký typ pomoci jste potřebovali ve fázi
 - a) předrozvodové,
 - b) rozvodové,
 - c) porozvodové?

Příloha č. 2: Informovaný souhlas a žádost o provedení výzkumu v rámci zpracování BP pro nezdravotnické pracoviště

Informovaný souhlas

Vážená paní, vážený pane,

obracím se na Vás s prosbou o spolupráci. V současné době vypracovávám bakalářskou práci, v rámci které provádím výzkum, jehož cílem je zjistit sociální situaci rodiny bezprostředně po rozvodu. Výzkum bude proveden formou polostrukturovaného rozhovoru, který obsahuje 32 otázek. Rozhovor bude trvat přibližně 25–45 minut.

Z účasti na výzkumu pro Vás vyplývají tyto výhody či rizika: riziko nevyplývá žádné, ochrana osobních údajů bude zajištěna tím, že v práci nezveřejním Vaše jméno ani jiné osobní údaje.

Prohlášení

Prohlašuji, že souhlasím s účastí na výše uvedeném výzkumu. Studentka mne informovala o podstatě výzkumu a seznámila mne s cíli, metodami a postupy, které budou při výzkumu používány, stejně jako s výhodami a riziky, které pro mne z účasti na výzkumu vyplývají. Souhlasím s tím, že všechny získané údaje budou anonymně zpracovány a použity pro účely vypracování závěrečné práce studentky.

Měl/a jsem možnost si vše řádně, v klidu a v dostatečném čase zvážit. Měl/a jsem možnost se studentky zeptat na vše pro mne podstatné a potřebné. Na tyto dotazy jsem dostal/a jasnou a srozumitelnou odpověď.

Prohlašuji, že beru na vědomí informace obsažené v tomto informovaném souhlasu a souhlasím se zpracováním osobních a citlivých údajů účastníka výzkumu, jejichž rozsah, způsob a za účel jsou specifikovány v tomto informovaném souhlasu.

Tento informovaný souhlas je vyhotoven ve dvou stejnopisech, přičemž každý má platnost originálu, z nichž jeden obdrží účastník výzkumu (nebo zákonný zástupce) a druhý studentka.

Jméno, příjmení a podpis účastníka výzkumu (zákonného zástupce): _____

V _____ dne: _____

Jméno, příjmení a podpis studenta/studentky: _____

Rodičovský plán

1. Bydliště

- Máte-li více než jedno dítě, je pro Vás důležité, aby vyrůstaly společně?
 ANO NE
- Myslíte, že děti by měly žít ve výhradní péči někoho z vás nebo preferujete střídavou či společnou péči?
 výhradní péče střídavá péče společná péče
- Změní se bydliště vašich dětí? Jak?
 ANO NE

2. Styk a komunikace dětí a rodičů

- Pokud by dítě (děti) měly žít s Vámi, jak zajistíte, aby jim zůstal zachován vztah s druhým rodičem?

- Jakým způsobem bude dítě (děti) trávit čas s druhým rodičem?

- Jakým způsobem bude zajištěno předávání dětí?

- Kolik času by děti měly trávit komunikací (telefon, SMS, e-mail apod.)s druhým rodičem, když jsou s Vámi? Jaká by měla být frekvence a délka takové komunikace? Kdo bude dítěti platit náklady na telefon?

- Pokud bude nutné pohlídat děti v době, kdy budou u Vás, budete s žádostí o pomoc oslovovat nejprve druhého rodiče? Pokud ano, jakou formou o pohlídání požádáte a jak dlouho předem?

- Shodnete se na dalších osobách, které vám s krátkodobou péčí o děti mohou pomoci?
 ANO NE
- Které osoby to jsou?

- Pokud jsou vaše bydliště natolik vzdálená, že s cestou dětí od jednoho k druhému jsou spojené náklady, kdo je bude platit?

3. Prázdniny a svátky

- Bude péče o Vaše děti v průběhu letních prázdnin probíhat jinak než ve zbývajících částech roku? Pokud ano, jak?

- Jakým způsobem budou Vaše děti trávit „Mikuláše“, vánoční svátky, Silvestr a Nový rok, Velikonoce, jarní a podzimní prázdniny?

- Existují jiné osoby, na jejichž oslavách narozenin, svátků či jiných výročí, by Vaše děti neměly chybět?

- Jakým způsobem bude omlouvána neúčast dětí ve škole (např. z důvodu nemoci)?

- Souhlasíte s tím, aby důvodem pro neúčast dětí ve vyučování bylo trávení dovolené s druhým rodičem? Pokud ano, v jakém rozsahu?

ANO NE

- Jak bude probíhat příprava dítěte na vyučování, kdo, kdy a jak se s ním bude učit?

- Máte představu o dalším vzdělávání Vašich dětí - jakou základní, střední, vysokou či jinou školu by měly navštěvovat?

- Konzultovali jste spolu své představy?

ANO NE

- Pokud se Vaše představy neshodnou, jak budete postupovat?

- Jakým způsobem by bylo vhodné podpořit Vaše děti, aby dosáhly na vyšší vzdělání (kurzy, příprava na přijímací zkoušky, doučování)?

- Jakým způsobem budete řešit případné neshody v otázkách trávení času Vašich dětí o prázdninách, svátcích a dalších speciálních dnech?

- S kterými příbuznými nebo přáteli je pro Vaše děti důležité trávit čas a udržovat vztahy?

4. Školská zařízení

- Budou-li děti ve Vaší péči, jak zajistíte, aby měl druhý rodič informace o jejich prospěchu, školních aktivitách, třídních schůzkách a případných výchovných problémech?

- Existuje-li online komunikace mezi školou a rodiči, budete mít oba přístup?

ANO NE

- Budou-li děti v péči druhého rodiče, jakým způsobem a jak často si budete předávat informace o všech důležitých věcech v souvislosti se školou?

- Jakým způsobem budete zajišťovat účast na třídních schůzkách?

- Pokud se jich bude účastnit pouze jeden z vás, jakým způsobem bude druhého informovat o jejich průběhu?

5. Mimoškolní aktivity

- Máte za to, že vašim dětem vyhovuje současný počet a četnost sportovních a dalších volnočasových aktivit?

ANO NE

- Myslíte si, že některé aktivity by měly záviset na věku vašich dětí? Pokud ano, tak o které aktivity se jedná a proč?

ANO NE

- Jakým způsobem budete zajišťovat účast Vašich dětí na mimoškolních aktivitách?

- Jakým způsobem budete o mimoškolní činnosti svých dětí komunikovat?

- Jakým způsobem budete zajišťovat financování volnočasových a sportovních aktivit Vašich dětí?

- Jak si představujete vlastní zapojení a zapojení druhého rodiče do mimoškolních aktivit?

6. Lékařská péče

- Jakým způsobem budete zajišťovat úhradu lékařské a další zdravotní péče, která není kryta zdravotním pojištěním? (např. rovnátka, ortopedické vložky apod.)

- Budou-li děti ve Vaší péči, jak zajistíte, aby měl druhý rodič informace o jejich zdravotním stavu včetně informací o akutních zdravotních potížích?

- Budou-li děti v péči druhého rodiče, jakým způsobem a jak často byste měl/a být informován/a o jejich zdravotním stavu? Jak by vás měl druhý rodič informovat o akutních zdravotních potížích vašich dětí?

- Jakým způsobem budete řešit případné neshody týkající se lékařské péče o Vaše děti?

7. Finanční otázky

- Jakým způsobem bude zajištěná úhrada běžných výdajů Vašich dětí?

- Co považujete za mimořádné výdaje, které pravděpodobně Vaše děti budou mít?

- Jakým způsobem budete zajišťovat úhradu mimořádných výdajů Vašich dětí?

- V jakém předstihu bude druhý rodič informován o možném mimořádném výdaji?

- Jakým způsobem budou prováděny daňové odpočty na děti ve střídavé péči?

- Měly by být Vaše děti pojištěny pro případ úrazu nebo dožití? Měly by mít jiné pojištění? Pokud ano, jakým způsobem bude zajištěna platba pojistného?

ANO NE

- Přemýšlíte o spojení Vašim dětem? Pokud ano, jakým způsobem bude zajištěno jeho financování?

ANO NE

- Jakým způsobem budete řešit případné neshody ve finančních otázkách (např. rozdílný názor na to, co je běžný a co mimořádný výdaj)?

8. Komunikace rodičů

- Je Váš rozchod nebo rozvod doprovázen partnerským konfliktem, který stěžuje vaši komunikaci a mohl by být nepřiměřenou zátěží pro psychiku vašich dětí?

ANO NE

- Jak budete situaci řešit? Co můžete udělat pro to, aby vaše dítě nebylo poškozeno konfliktem rodičů?

- Jakým způsobem chcete být nejradyji s druhým rodičem v kontaktu? (osobní kontakt, telefon, e-mail)

- Napadají Vás nějaká omezení, která by měla být dodržována při komunikaci s druhým rodičem?

ANO NE

- Napadají Vás témata, kterým se při komunikaci s druhým rodičem chcete vyhnout?

ANO NE

- Souhlasíte s tím, že nebudete druhého rodiče kritizovat před dětmi?

ANO NE

- Souhlasíte s tím, že nebudete Vaše děti využívat jako prostředníky při komunikaci s druhým rodičem?

ANO NE

- Souhlasíte s tím, že o problémech, které byly, nebo jsou ve Vašem vztahu s druhým rodičem, nebudete hovořit s dětmi?

ANO NE

- Souhlasíte s tím, že pokud budete v těžké životní situaci potřebovat podporu, nebudete ji hledat u dítěte, ale u jiných dospělých osob, či odborníků?

ANO NE

V dne

V dne

Jméno a příjmení

Podpis

Jméno a příjmení

Podpis

13 Seznam zkratek

ČR	Česká republika
ČSÚ	Český statistický úřad
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
OSPOD	Orgán sociálně-právní ochrany dětí
SAS	Sociálně aktivizační služba pro rodiny s dětmi